Novi dni

Ціна: 40 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК X — СІЧЕНЬ — 1959 — JANUARY — Ч. 108

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Високопреосвященніший Іларіон, Митрополит Вінніпеґу і всієї Канади, через одумівок Валю Літвінову та Раїсу Чернишенко передає своє благословення українській православній молоді Торонта (грудень, 1958).

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Меланченко А., Вінніпеґ, Манітоба, Канада 3
Радченко Варвара, Монтреаль, Канада 3
Кулик Степан, Нью-Йорк, США 2
Маленко Т., Лондон, Онтаріо, Канада 2
Міщенко Юрій, Філаделфія, Па., США 2
Стрілецька Марта, Монтреаль, Канада 1
Дуда Софія, Монтреаль, Канада 1
Манченко І., Бруклин, Нью-Йорк, США 1
Бондар Т., Чікаґо, Іллінойс, США 1
Мельник Мар'яна, Сан Франциско, Каліф., США 1

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во "Нові Дні", редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $ 3.50, піврічна $ 2.00
США — річна: $ 4.00, — піврічна: $ 2.50 амер.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками, чи амер. грішми).

Замовлення і гроші слати на адресу:
NOWI DNI, Box 452, Term. "A"
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide, South Australia
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Арґентині:
"Peremoha", 25 de Mayo 479 (26),
Buenos Aires, Argentina
Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

"NOWI DNI", a Ukrainian Monthly.
Editor: Petro Wolyniak.
Address:
Nowi Dni, Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛІВ ЖЕРТВУВАЛИ:

Сідак Ольга, Торонто, Канада 5.00
Фещенко-Чопівський Петро, Вермот, Ілл., США 3.00
Степанюк Олександер, Торонто, Канада 1.50
Вишинський Ілля, Форт Вілліям, Онт., Канада 1.50
Манченко І., Бруклин, Нью-Йорк, США 1.50
Свириденко Петро, Форт Вілліям, Онт., Канада 1.50
Мойсеєнко В., Чікаґо, Іллінойс, США 1.00
Рибалка К., Бруклин, Нью-Йорк, США 1
Стрілецька Марта, Монтреаль, Канада 1.00
Даниленко В., Міннеаполіс, Мінн., США 1.00
Шнурко Г., Судбури, Онтаріо, Канада 1.00
Фролов Микола, Торонто, Канада 1.00
Василенко С., Фенікс, Арізона, США 1.00
Андре Микола, Бруклин, Нью-Йорк, США 1.00

Сердечно дякуємо всім за допомогу!

Редакція

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa.
Printed by KIEV PRINTERS, 686 Richmond St. W., Toronto, Ont., Canada

Петро ГОЛУБЕНКО

ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ

***

Хтось на хуторі ще марить:
Харків... Харків... Як там? Як?
Перед ним у мрійній хмарі
"ВУСП" і "ПЛУГ" і МОЛОДНЯК"

Харків... Харків! В ньому зріс я
З книг знання, як воду пив...
Скільки мрій до нього ніс я!
Скільки в ньому ж розгубив!

1929 р.

***

Тільки в згадках степ широкий,
Рідні села незабутні —
Ти в Парижі — я в Нью-Йорку,
І тепер для нас це — будні.

Все вже бачене і звичне
І відкрите перед нами.
Є одна лише країна
Десь за синіми морями.

У думках до неї линем
Повні туги і скорботи...
Заросли шляхи тернами,
І немає повороту.

1949 р.

ТРОЄ

За селом дерева на горі,
І річка протіка під горою.
У рожевому сяйві зорі
Юнаків зупинилося троє.

Виростали разом ми і от
Розійшлися шляхи, як у полі:
Одному — на завод,
А другому — до школи.

Ну а я? Білі хмари вгорі,
А за ними і думи-лелеки.
Я дивлюсь і лечу до зорі,
Там, де місто синіє далеке.

Загадкове якесь, чарівне
Не таке, як селянські ці будні,
Місто кличе і вабить мене
Голубим кораблем у майбутнє.

А внизу розіслалось село,
Весняні чарівні краєвиди.
Як же любо утрьох нам було
Про красу ту й життя говорити!

І про наші шляхи і про те
Чим я буду: шевцем чи поетом...
О юнацтво моє золоте,
Ти давно вже пірнуло у Лету.

Одшуміло, як сад, одцвіло,
А здається, було це учора.
Не забути мені те село,
Дерева за рікою і гори.

1929 р.

НАПИС НА ФОТО

Скільки лиць знайомих!
І між ними — я!
О моя ти доле,
Молодість моя!

Пропливають весни,
Пролітають дні —
Розгубив я весла
На своїм човні.

1929 р.

***

Шумить, хвилює океан —
Давно вже берег зник.
Все далі й далі рідний край,
Немов чаїний крик,
Що ніби кличе й промовля
Про все, чим досі жив...
Куди ж мені прослався шлях?
Чи ж я за ним тужив?

Багато я чужих країн
Сходив на вигнанні.
Стояв як тінь серед руїн
І ждав неначе в сні,
Мов лист одірваний з гілля
По бурі світовій —
Коли ж вернусь до тебе я
О, любий краю мій?

А доля інше прирекла.
І знову шлях терпінь...
І ми пливем на кораблях
У синю далечінь.
Все далі й далі — крізь туман —
Від рідної землі...

УСІХ НАШИХ СПІВРОБІТНИКІВ І ЧИТАЧІВ
ВІТАЄМО ІЗ СВЯТОМ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
І БАЖАЄМО НАЙКРАЩИХ УСПІХІВ У НОВОМУ РОЦІ!
ХРИСТОС РОДИВСЯ!
СЛАВМО ЙОГО!
Редакція

Шумить, хвилює океан,
І я — на кораблі...

Стою і мариться, що я
Над степом голубим.
А я пливу через моря.
Куди? Чого? За чим?
І чую поклик іздаля,
Немов чайний крик...
Вкраїно сонячна моя,
Давно твій берег зник...

Нехай і так. Судилось нам
Тернистий шлях пройти,
Щоб прокотилася луна
Про тебе у світи.
Через кордони і моря
Привіт тобі, привіт.
Твій заповіт, твоє ім'я
Ми понесем у світ.

1949 р.

СПОГАД

Мов дириґента палиця блискуча,
Прорвався промінь сонячний з небес,
І задзвеніли враз тоді струмочки співучі
І жайворонка спів, і світ увесь,
Здавалося озвавсь, неначе хор могучий.

Я до ріки тоді зійшов із кручі
І став над берегом. Здіймався буревій.
Гримів оркестр розбурханих стихій.
Котились хвилі — грізні і кипучі.
Та я у човен без вагання сів,
Махнув веслом і знявсь і полетів
Туди, де лиш чайки мигтіли білокрилі...

Що вабило мене тоді на грізні хвилі
На утлім човнику у бурю ту пливти,
Боротись з вітром, проти хвиль іти?
Чого шукав? Якій корився силі?

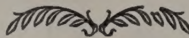
Не знав. Не думав. Лиш відчув душею
Красу життя і зміст у слові жить.
О, далечінь, повита у блакить,
Що вабила мене таємністю своєю!.

Минали дні і роки пропливали,
Мов хвилі ті, і ось дев'ятим валом
Гримить двадцятий, грозовитий вік!
О, рідна земле! Вже твій берег зник,
І я ходжу в чужім краю в зажурі,
А серце жде чогось і знову просить:
Бурі!

1949 р.

Петро Голубенко, кілька поезій якого (із недрукованої збірки "Голуба далечінь") друкуємо в цьому числі, добре відомий читачам як автор статтей на літературознавчі теми. Як поет він відомий під різними псевдонімами *(П. Ромен, П. Хорошун). Сподіваємось, що наші читачі матимуть приємність ще не раз зустрітися з П. Голубенком на сторінках "Нових Днів".

Редакція.

ДІМА

Ваші знайомі

(Закінчення)

ОКСАНА: А чого ж і не збирати, коли їх тут повно довкола, а в кошику ще місце є.
МАКСИМ: Роби, що хочеш, а я подрімаю. (Зав'язує хусткою рота.)
ОКСАНА: Що це ти робиш?
МАКСИМ: Хіба не бачиш? Зав'язую хусткою рота.
ОКСАНА: Знову щось придумав. Комедія з тебе, та й годі.
МАКСИМ: Тобі, може, і комедія тепер, а мені колись ціла трагедія була. Ще за молодих років, поїхав я якось з батьком в ліс по дрова. Наробилися ми та й прилягли спочити. Заснув я... І сниться мені, неначе велетенський, страшний дракон з п'ятьма головами й трьома хвостами до мене добирається. Добрався... і давить мене за горло. Я вже ледве дихаю от-от і зовсім перестану. Прокинувся — аж чую: у роті щось ворушиться і до горла намагається дістатись. Ледве я його витяг!
ОКСАНА: Кого.
МАКСИМ: Жука.
ОКСАНА: Я думала, що коли вже не дракон, то бодай ящірка буде, а то звичайнісінький жук.
МАКСИМ: Ти, стара, не смійся, бо жуки різні бувають.
ОКСАНА: Звісно, не всі вони однакові.
МАКСИМ: Ото ж то і є, що не всі вони однакові... А то був якийсь особливий жук: увесь чорний, вусатий, рогатий, ніби яка нечиста сила. Я його одразу так тільки — хрусь! — і розчавив, гадину. З того часу на все життя лишилася в мене огида до жуків і в лісі я не засну, рота хусткою не зав'язавши.
ОКСАНА: Візьми мою хустку, вона більша, краще триматиме.
МАКСИМ: Давай твою.
ОКСАНА: Примхливий ти, Максиме... Ну, спи, а я пішла.

Оксана виходить. Максим, зав'язавши хусткою рота, лягає під кущем, спить. Незабаром входять, розглядаючись на всі боки, Степан і Марта. Степан тримає в руці здоровенного дрючка.

III

МАРТА: Це тобі здалось.
СТЕПАН: Ні, Мартусю, не здалось. Чув я добре, як з цих сторін гукало не своїм, на смерть переляканим голосом: "Ряту-у-уйте!"
МАРТА: Та ще й по-нашому, кажеш, по-українському?
СТЕПАН: По-нашому, Мартусю... Так жалібно і тривожно гукнуло "рятуйте" і замовкло.
МАРТА: Єзус-Марія, і що б то могло бути?
СТЕПАН: Все!
МАРТА: Як то все?

СТЕПАН: І злодії могли бути, і ґанґстери могли бути, і вовки могли бути. Навіть леви чи тигри могли бути.
МАРТА: Ну й що ти вигадуєш, звідки тут вовки чи леви візьмуться.
СТЕПАН: Вовки — із лісу, а леви — із зоопарку. Чув я, що кілька днів тому втік із одного паризького зоопарку лев. Утік — і побіг по вулиці. За ним, звичайно, поліція, сторожа навздогін, але заки там його злапали, то він встиг щось шестеро чи семеро людей з'їсти.
МАРТА: Що? Так багато?
СТЕПАН: Кажуть, дуже голодний і лютий був.
МАРТА: Таке страшне кажеш...
СТЕПАН: Не хочу тебе лякати, але хочу підготувати до різних несподіванок.
МАРТА: Йой, аж серце завмирає... Може й справді знову втік із зоопарку який лев, чи тигр, хтось із наших людей відпочивав тут, він і напав на нього. Або ж вовк який...
СТЕПАН: Можливе, Мартусю, все можливе... Добре, що я знайшов по дорозі ось цього дрючка, він ще пригодиться.
МАРТА: То ти є певний, що гукало звідси?
СТЕПАН: Певний! Тут ми й маємо шукати.
Дивиться довкола... Раптом Марта помітила під кущем сплячого Максима.
МАРТА: Ой, Степанцю...
СТЕПАН: Що є?
МАРТА: Бачила... Він там!
СТЕПАН: Хто?
МАРТА: Вовк...
СТЕПАН: Я ж казав тобі, що й вовк може бути. Чуло моє серце. Де він?
МАРТА: Там, біля куща...
СТЕПАН: Ти будь тут, не руш з місця, а я його зараз оцим дрючком по голові, по голові, та по ногах!
МАРТА: Ні, Степанцю, ні, не бий!
СТЕПАН: Що, не бий! Дурний я був би чекати, аж він мене з'їсть! Я йому не тільки голову й ноги, а й ребра поламаю! (Підкрадається до куща, за яким спокійно спить Максим.)
МАРТА: Кинь дрючка, кажу тобі, бо то не справжній вовк!
СТЕПАН: А який.
МАРТА: То наш сусід, Максим Іванович Вовк.
СТЕПАН: Та що ти кажеш!?
МАРТА: Він... Це він і кричав так розпачливо "рятуйте"... Лежить, бідачисько, із зав'язаним ротом і не знати, чи ще дихає.
СТЕПАН: То чого ж ми стоїмо отак?
МАРТА: Йой, Степанцю, напудилася я дуже, погано мені...
СТЕПАН: (дмухає на неї) Ну ось, тепер тобі краще. Веди, показуй, де він: Треба помочи чоловікові, та ще ж він і наш земляк, українець. Хутко, Мартусю, показуй, де він, де ти його зобачила?
Марта, а за нею Степан, підходять до куща, за яким спить Максим.
СТЕПАН: (нагнувся, слухає Максимове серце) Ще живий, дихає...
МАРТА: Слава Богу!
СТЕПАН: (розв'язує хустку, якою Максим пов'язав рота) Води, Мартусю, швидше води!
МАРТА: Де ж я тієї води візьму! (дивиться в кошик) Є ще трохи вина, а воду всю випили.
СТЕПАН: Давай вина, швидше! (бере пляшку з вином, бризкає на лице, на груди Максимові).
МАКСИМ: Що це таке, де я?
СТЕПАН: Лежіть, друже, лежіть спокійно, так вам ліпше буде.
МАКСИМ: Що за чудасія!.. Когущаки... Звідки вони тут узялися? А... а може це й не вони, може це мені ввижається? (тре очі).
МАРТА: Бідачисько. Сам себе не тямить і нас не пізнає... Покропи його ще трохи, Степанцю, швидше одійде.
Степан ллє вино на груди Максимові.
МАКСИМ: Та чого ви мені на груди вино ллєте! Давайте я його краще вип'ю, шкода, щоб таке добро пропадало.
МАРТА: Дай же йому й напитись, Степанцю.
СТЕПАН: Пийте, сусідоньку, пийте, тут ще трохи винця лишилось.
МАКСИМ: Спасибі, бо мені вже давно пити так хочеться, що аж у горлі пересохло і в очах темніє. (П'є).
МАРТА: (чоловікові) — Чув? Каже, що в очах темніє... Ще не прийшов до себе.
МАКСИМ: Ху, аж легше стало.
СТЕПАН: Чи вас, бува, не поранили?
МАКСИМ: Поранили?
МАРТА: Добре, що ми почули, як ви гукали "рятуйте".
СТЕПАН: Мабуть тоді, як на вас напали злодії.
МАКСИМ: На мене напали? Нічого не розумію.
МАРТА: (Степанові) Він ше не прийшов до себе, мабуть дуже по голові били.
СТЕПАН: Та ще й рота зав'язали, щоб на поміч не кликав.
МАКСИМ: Про що ви там воркуєте?
СТЕПАН: Кажемо, що дуже вас по голові били, мабуть, та ще й рота зав'язали, аби не кричали.
МАКСИМ: Не розберу, — ви жартуєте, чи серйозно? Ніхто мені рота не зав'язував, ніхто мене не бив, — це я сам.
МАРТА: (Степанові) Чув? Каже, що сам себе бив...
МАКСИМ: Та ні, не бив, а рота сам собі зав'язав. Це я, дорогі сусідоньки, зробив таку маску проти жуків. Не люблю, коли мені жук, та ще й чорний, та ще й рогатий, у рот залізе. А я, коли сплю, то не тільки носом, а й ротом часто дихаю. Тому й зав'язав рота оцією хусткою. Ось вам і вся пригода. Ніхто на мене не нападав і по голові не бив.
МАРТА: І слава Богу.
СТЕПАН: Почули ми здалеку, що хтось гукає звідси по-нашому "рятуйте!" і кинулись шукати: де то — хто то? Аж тут ви лежите із зав'язаним ротом. Ми й вирішили, що на вас злодії нападали.
МАКСИМ: Ага, он воно в чому справа!.. Тепер мені зрозуміло, чому ви мене вином поливали. Хотіли, щоб я прийшов до себе?
СТЕПАН: Певне!
МАКСИМ: Сусідоньку мій любий, дайте ж я вас поцілую за це! (обіймає і цілує Степана) Виходить, що ви, галичанин, кинулись рятувати мене, наддніпрянця, хоча ми з вами стільки разів сварились.
СТЕПАН: Е-е, що варті ті сварки! То все пусте, я й сам не розберу, з чого вони виникали. Забудьмо їх, бо ж, як казати правду, — ви мені, як брат рідний. Я б вас не тільки від злодіїв, а й від самого енкаведе

кинувся б рятувати, якби треба було. Хіба ж ми не однієї землі діти?
МАКСИМ: А я, сусідоньку, за таких, як ви — готов піти в огонь і воду! Дайте ж я вас ще раз поцілую!
При останніх словах Максима входить Оксана.

IV

ОКСАНА: Чи це мені сниться, чи ввижається? Максим Когущака цілує...
МАКСИМ: Підходь ближче, Оксано, щось цікаве оповім.
ОКСАНА: Добридень вам, драстуйте.
МАРТА: Добридень, пані.
СТЕПАН: Цілую ручки.
МАКСИМ: Сталася у нас така подія, Оксано, що її хоч у театрі показуй.
ОКСАНА: Яка ж це?
МАКСИМ: Ти ото як пішла, то я й задрімав із зав'язаним ротом, щоб знову жук який до горла не добрався. Аж тут натрапили на мене мої сусіди і вирішили, що це якісь злодії напали на мене. Воно й не диво: лежу у лісі під кущем із зав'язаним ротом, і не знати, чи ледве, а чи вже й зовсім не дихаю.
СТЕПАН: До того ж ми чули, як звідсіль гукало "рятуйте".
МАКСИМ: Гукало, кажете, "рятуйте"... Хм, і хто б то міг гукати?
ОКСАНА: Та ж це ти й кричав тоді "рятуйте", як Катя збиралась іти.
МАКСИМ: А бодай мене комарі покусали! Кричав. Їй-бо це я сам і кричав тоді "рятуйте". І ось бачиш, Оксано, мій сусіда, якого я раніш не дуже любив — признаюсь по-щирості — кинувся до мене на поміч, як до брата рідного. Недаремно люди кажуть: справжнього друга в біді пізнаєш... Дайте ж я вас, сусідоньку, ще раз поцілую!
МАРТА: Та не задавіть мені чоловіка, бо доведеться і його вином обливати, а вина вже — ані краплини.
МАКСИМ: Не журіться, пані, що вино втратили, — ви моє серце здобули!
ОКСАНА: Оце сказав! Років двадцять назад я б тобі цих слів не пробачила.
СТЕПАН: Та і я... того, запротестував би.
МАКСИМ: Не гнівайтесь, це я від щирої душі.
ОКСАНА: Щось наша Катя забарилася.
МАРТА: То ви не самі?
ОКСАНА: З донькою. Послав її батько пива принести вже досить давненько. Чи не заблудила?
МАКСИМ: Чи ж вона маленька? Та це не так і далеко.
СТЕПАН: І Данцьо наш чекає біля автобусу.
ОКСАНА: То й ви не самі?
МАРТА: Їздили всі в трьох до знайомих за Париж, оце мали міняти автобуса тут недалечко, та й вирішили пройтись троха. Гарний день сьогодні, шкода до міста вже тепер вертатись.
ОКСАНА: День гарний, що й казати.
МАКСИМ: Де ж ви Данця загубили?
СТЕПАН: Каже, що не має часу прогулянки робити. Сів там біля автобусної зупинки і читає свою хемію.
МАРТА: Останній рік студіює, старається, щоб доброго дипльома отримати.
МАКСИМ: (виймає люльку) Закуримо, сусідоньку.
СТЕПАН: Закуримо. Тільки я без люльки, сигарети вживаю.
МАКСИМ: Ніяк не звикну до них. Для мене люлька — незамінима.
ОКСАНА: Довго Каті немає... Може б ти пішов їй назустріч, Максиме. Мабуть завернула дівчина не в той бік, та блукає десь.
МАКСИМ: Добре, піду... Викурю ось цю люльку й піду, якщо вона сама до того часу не вернеться.
(Максим і Степан про щось між собою розмовляють, відійшовши набік.
МАРТА: Файні грибки маєте, сусідонько.
ОКСАНА: Це за сьогодні тут назбирала. Хочете, вам трохи відсиплю.
МАРТА: Дякую красно... Але ж шкода, ви стільки часу згаяли, щоб їх зібрати.
ОКСАНА: Не так багато, як вам здається. Їх тут повно. Знайшла я одну галявину, де їх, як маку. Давайте ваш кошик, бо мій такий повний, що боюсь розгубити гриби по дорозі.
МАРТА: Дякую щиро. Досить, досить... А то ви собі менше лишили, як у мене. Данцьо мій буде втішений, дуже любить грибки. Сьогодні ж зготую їх на вечерю.
ОКСАНА: Їжте на здоров'ячко.
МАРТА: Хотіла сказати вам щось... по секрету. Здається мені, що Данцьо наш не зовсім байдужий до вашої Катрусі.
ОКСАНА: Може... Та й вона, як я помітила, до нього не байдужа. Що разу, як Данило до нас заходить — Катя червоніє і не знає одразу, що й казати. Бачу я, що він їй подобається дуже.
МАРТА: Ну й насміялась я тоді, як ваш чоловік сперечався з моїм за те, хто кому більше подобається: чи Катря Данцю, а чи він Катрі.
ОКСАНА: Чи це не тоді, як вони мали йти на якийсь вечір і Данило зайшов за Катрею, щоб разом іти?
МАРТА: Того ж самого вечора!
ОКСАНА: Добре, що все кінчилось тоді спокійно, бо я, правду кажучи, боялась, щоб мій старий не нагрубіянив там у вас.
МАРТА: Та він прийшов тоді саме з таким наміром. Але згодом, слово за словом, зійшли на іншу, мирну розмову: почали згадувати минулі часи, свою молодість, та й горілочки трохи випили.
ОКСАНА: Он воно що! А я тоді здивувалась: чого це мій старий, прийшовши од вас, зразу ж спати завалився. Ще й наспівував щось.
СТЕПАН: Чи не пригадуєш, Мартусю, як звали отого рудого наддніпрянця, з вусами?
МАРТА: Маковецький Іван.
СТЕПАН: Еге ж, Маковецький. Не чули такого, сусіде?
МАКСИМ: Ні, щось не пригадую.
СТЕПАН: Він саме з ваших сторін... Мав я його світлину. Зобачу, чи не тут вона.
Степан виймає з кишені кілька фот, усі сідають за кущем, розглядаючи їх.

V

Повільно, не помічаючи присутніх, входять Данило і Катря
КАТРЯ: Ось наче й дерева такі ж самі і листя тими ж осінніми фарбами розмальоване, а не відчуваю я, не бачу краси осінньої так, як колись в Україні. Очима бачу — а серцем не чую... Видно, ніколи не звикнути мені до чужини.
ДАНИЛО: І не треба звикати. Бо рано чи пізно, але настане той день, коли ми будемо вертатись в Україну. У вільну, оновлену Україну
КАТРЯ: Я також вірю в той день. І коли думаю про

нього, то нераз питаю себе: з чим ти, Катре, повернешся в рідний край? Наші письменники, поети, композитори, вчені привезуть з собою їхні твори, як подарок рідній землі... А що привезу я — ось така собі звичайна проста дівчина і інші, мені подібні, нічим не визначні люди?
ДАНИЛО: Ми також повернемося з подарунком нашій землі. Той подарунок — то буде наша любов до України, велика, щира любов, яку ми не згубили на далеких шляхах чужини.

Батьки слухають. Коли Данило замовк, до нього підходить батько, а за ним інші.

СТЕПАН: Добре кажеш, Данцю.
МАКСИМ: З таким подарунком не соромно буде певертатись.
КАТРЯ: Ви тут?.. А ми й не помітили.
ОКСАНА: Добре, що ти прийшла, а то я вже хотіла посилати батька, щоб шукав тебе, думала — заблудилась.
МАКСИМ: Я ж казав тобі, що даремно турбуєшся, не маленька, не загубиться.

Катря вітається з Когущаками, Данило з Максимом і Оксаною.

ДАНИЛО (матері) Добре, що ви тут, я боявся, щоб не розминулись...
СТЕПАН: А як це, де це, і коли це ви зустрілись?
КАТРЯ: Зовсім несподівано.
ДАНИЛО: Я чекав на вас біля автобусу, аж бачу — іде панна Катерина. Попросив дозволу провести її до батьків з наміром одразу ж вернутись. Ну, а як ви всі тут, то й я лишаюсь.
МАКСИМ: Лишайтесь, Данку, вернемось додому всі гуртом, веселіше буде.
МАРТА: Гляди, Данцю, які файні грибочки дала мені пані Вовк. Будуть сьогодні на вечерю.
МАКСИМ: Катерино, а де пиво? Щось я його не бачу...
ОКСАНА: І кошика не видно. Де ти його поділа?
КАТРЯ: Ой, забула!.. Лишила там... Кошик і дві пляшки пива. Я зараз побіжу заберу їх.
ДАНИЛО: Куди ви, панно Катерино?
ОКСАНА: Та вже не йди, потім забереш, як ітимем до автобусу.
КАТРЯ: Ах, і як це я...
СТЕПАН: Що є, яка журба?
МАКСИМ: Біда з цими дівчатами! Послали її пиво шукати, а вона замість пива парубка знайшла.
КАТРЯ: Хіба я його шукала? Він сам знайшовся.
ОКСАНА: Ач яка, знає, що відповісти.
ДАНИЛО: Правду каже ваша донька, пані, це не вона мене, а я її знайшов. Вона мене й не бачила, бігла собі, поспішала, як завжди.
МАРТА: То вже їм відомо, хто кого знайшов.
СТЕПАН: Скажемо так: вони себе знайшли.
МАКСИМ: Ото найкраще, щоб не було суперечки.
ОКСАНА: Нарешті вони й тобі набридли, ті суперечки.
МАКСИМ: Ех, шкода, що нема пива.
ОКСАНА: Тебе все пече?
МАКСИМ: Пече, жіночко. Я б зараз відро води випив.
МАРТА: Це тому, що люльку часто палите.
МАКСИМ: Може... Курю я багато.
КАТРЯ: Ти в нас, татусю, як паровоз — увесь час дим пускаєш.
МАКСИМ: А диму без вогню не буває... Дим з люльки виходить, а вогонь у грудях лишається, — тому й п'ю багато, щоб гасити його.
ДАНИЛО: Чи не лишилось у нас ще трохи вина, мамо?
МАРТА: Було трохи...
МАКСИМ: Було, Данку, та загуло. Нема вже вашого вина, я його випив.
ОКСАНА: Ти випив?Все?
МАКСИМ: Ні, не все. Трохи я випив, а трохи мені на груди сусід вилив.
КАТРЯ: Оце так! Чому?
МАКСИМ: Тут таке було, Катю! І подумати тільки — завинив жук.
ДАНИЛО: Який жук?
МАКСИМ: Той, що про нього в пісні співають: (наспівує)

По дорозі жук, жук,
По дорозі чорний,
Глянь на мене, дівчинонько,
Який я моторний...

КАТРЯ: Дивіться, — журавлі летять!
ОКСАНА: Де ти їх бачиш?
КАТРЯ: Он там, біля хмарки.
ОКСАНА: Ага, бачу тепер.

Всі дивляться вгору, куди показала Катря.

ДАНИЛО: Високо летять!
МАРТА: Ой і високо...
КАТРЯ: Може вони з України...

Взяла хустинку, махає вслід журавлям.

МАКСИМ: А погляньте, як летять: який у них порядок.
СТЕПАН: Так їм і дорога легша набагато.
МАРТА: (витерла сльозу) І ми, як ті журавлі, залетіли далеко від рідної хати, від землі своєї...
ДАНИЛО: Не плачте, мамо, ми ще повернемось на нашу землю! Настане весна в Україні, — весна справедливості і волі — і покличе Україна до себе дітей своїх, по світу розкиданих, і зігріє їх теплом весняним за те, що не забували про неї ні в горі, ні в радості, що перейняли на себе частину її мук і страждань. А квітуча весна українська прийде обов'язково, вона не може не прийти.

КІНЕЦЬ

Олесь ГОНЧАР

Художник народу

(Сторінки спогадів про О. П. Довженка)

Від першої зустрічі, від першої розмови з ним зосталося враження відкриття. Радісне враження відкриття чогось значного, незвичайного. Я певен, що таке враження він справляв на кожну людину, яка зустрічалася з ним уперше.

Блискучий розум, багата ерудиція, незвичайна краса художніх образів, які він, здається, тут же на ходу творив, імпровізував, буйна фантазія — все це не могло не приваблювати, не захоплювати.

Невтомністю думки, всебічною обдарованістю своєї натури він нагадував людей епохи Відродження — тих, які нерідко в одній особі поєднували хист мистця і розум мислителя, яким підвладний був пензель живописця, і циркель математика, і наведений в небо телескоп.

Одначе думаючи про людство, він ніколи не втрачав відчуття рідного ґрунту під ногами і ніколи не гас в його грудях вогонь любови до рідного народу, до рідної землі. Він належав до тих, про кого ми кажемо: народній художник чи, ще точніше, — художник народу.

В молодості він був учителем, був художником-карикатуристом, пізніше став всесвітньовідомим майстром кіна, драматургом, письменником, знали його також як пристрасного полум'яного трибуна, але хоч ким би він був, хоч якою гранню свого обдарування розкрився, почувалося, що провідним у житті для нього є одне устремління: якнайкраще послужити своєму народові, якнайбільше зробити для його культури й духовного зростання.

... Гордовито струнка постать, розумні іскристі очі, над високим чолом — вихряста, зовсім біла, аж сяюча сивина волосся. Таким він запам'ятався. Таким увійшов у серце його образ після першої зустрічі, таким доводилось бачити його в колі київських друзів, на всесоюзних конференціях та з'їздах, на Кахівській новобудові.

Якось у дні золотої осени Довженко приїхав в Україну, оселився в письменницькому будинку творчости під Києвом. Вже він був хворий, вже "вечорів його день", за власним його висловом, але тут він не любив про це говорити. Тільки по смутку в його очах, по несподіваній задумі, яка напливала на нього, коли він дивився на ліс, на річку, можна було догадатись про ту вечірню тривогу, яку він носить у собі.

Он він стоїть простоволосий на горбі, в чорнім пальті, з паличкою в руці і задумливо дивиться кудись униз, на широку ірпіньську заплаву. По той бік заплави на узліссі в променях сонця горять-палахкотять дуби яскравим багрянцем осени.

Оті дуби, і луки, і копиці сіна, освітлені скупим осіннім сонцем, мабуть, нагадали йому рідну Десну, дитинство, діда, схожого на Бога, батька, що загинув під час окупації в Києві, у фашистській неволі...

Поступово багрянці лісу згасають — сідає сонце.

Коли спадають сутінки, розводимо вогнище.

Довженко сидить під сосною і весь вечір розповідає про тайгу, про свої мандри з Фадєєвим по Далекому Сходу.

Відомо, як захоплююче умів він розповідати. Коли десь з'явився Олександер Петрович, він одразу ставав душею товариства, зачинателем найцікавіших бесід.

Мова його швидка, енергійна, фрази міцні, часто афористичні. Слухаємо його, і, як живі, виростають з його розповідей кольоритні образи українських тіток-переселенок, що, потрапивши в тайгу, боялись більше ізюбрів ("вони рогаті, як чорти"), аніж тигрів, які корів у них крали.

— За тиграми ці тітки з коромислами ганялись, — усміхаючись каже Довженко.

У цій трохи лукавій усмішці, у цій характерній довженківській деталі весь він — Довженко-художник. Навіть там, у тайзі, найперше він помітив те, що було його постійною любов'ю і предметом постійного захоплення: просту трудову людину, міцний і цільний народній характер.

Одначе захоплення художника кращими рисами народнього характеру не заважає йому побачити й темноту цих тіток і в іронічному світлі зобразити їхні забобонні уявлення про отих "рогатих".

На ці теми — про народ, його звичаї й традиції, про кращі й гірші риси національного характеру він міг говорити безкінечно, з безліччю відтінків в інтонації, то з любов'ю й гордістю, то з гумором, а деколи навіть з болем і осудом.

Ось він уже розповідає, як в одному селі на Чернігівщині в дореволюційні часи селяни запросили богомазів розмалювати в церкві іконостас. Богомази вимагають натурщиків для "Тайної вечері", але тут раптом серед селян виникає суперечка: ніхто не хоче бути Іудою. Ці ж богомази в образі одного із святих — чи не за хабаря? — зобразили місцевого багатія.

— Цьому "святому" ніхто з селян потім не хотів поклонятись, бо хто не підійде, а перед ним із-за лямпади — знайомий глитай, жмикрут, відомий на все село грішник.

Треба було чути й бачити, як артистично все це вмів передати Довженко.

Ми не знаємо, що тут було від народнього анекдоту, але який багатющий сюжет, яку галерею народніх характерів можна було тут розгорнути!

— ... А то ще, пригадую, знімав я картину в Яреськах, набираю селян для групових сцен. Ось підходить Грицько Іваниця, сільський борець, гігант, по цирках уже виступав, а тепер живе дома. Вуса підстрижені щіткою, руки м'язисті, розкішні.

"Оце прийшов до вас, Олександре Петровичу... Хочу, щоб ви завтра зняли мене за роботою".

"Що ж ви збираєтесь робити?"

І чується відповідь урочиста, горда:

"Завтра я молотитиму хліб для чоловічества".

І вже, ніби на екрані, постає перед очима ця сцена.

А ось розповідь про парубійка, якого Довженко, видно, мав змогу близько спостерігати.

Шістнадцять років йому, вчиться погано, а вже задумав женитись, як Митрофанушка. Захоплюється боксом. Якось приходить з побачення, пошарпаний, як отой пес, що тільки з бійки, де з нього клоччям шерсть летіла...

"Що з тобою?"

"Там напали на мене оце. Я одного повалив, другого, а ті таки насіли і били по морді".

"Хто ж вони?"

"Не розгледів. Тільки, думаю, що шоферня з грузовиків".

"Чому шоферня?"

"Бо кулаки бензином пахли'.

Всякі історійки, народні анекдоти, короткі з життя вихоплені новелки — він їх знав безліч. В його передачі вони набували якоїсь особливої художньої опуклости й значимости. Все це були фраґменти його майбутніх творів, сюжети оповідань, іноді майже готових, більшість з яких, на жаль, зосталися не записаними.

При всьому багатстві власної фантазії Довженко, проте, не покладався лише на неї, а завжди віддавав перевагу почутому з народніх уст, почерпнутому з гущі народнього життя.

Народність — це, видно, була та якість, яку він найвище цінив у мистецтві. Чудовим свідченням цього є його власні твори, його кіноепос. Зате найменший фальш, будьякий різновид хуторянської обмежености, псевдонародність, мали в особі Довженка свого нещадного висміювача.

Одного разу зустрічаю його на вулиці; йде сердитий, виявляється — бачив перед цим виступ якогось ансамблю.

— Що вони роблять з народніми танцями! Перетворили їх у якесь раденіє... Гопак танцюють, наче змагаються, хто дужче гупне, б'ють в землю так, ніби завзялися пробити земну оболонку. — Він тут же на вулиці показує цей процес, тупаючи по асфальту ногою. — А "перепляс"? (він знову показує, притупуючи ногою). Наче один каже: "Я дурний", а другий: "А я ще дурніший..."

Артистизм у найкращому розумінні був властивий його натурі, мистецтво було його рідною стихією, але він ніколи не перетворював його в самоціль, воно було для нього тільки формою служіння народові.

Пам'ятаю, завітав він якось у Спілку письменників України. Зайшла мова про творчість, про драматургію, про нову комедію одного молодого автора на колгоспну тему.

— Ви читали, Олександре Петровичу?

— Читав.

— Яка ваша думка?

— Та так, нічого. Там навіть гумор є. Тільки не справжній він якийсь. Схожий на отой цвітастий горошок, що ним, знаєте, колись посипали пасочки на великдень. Отакий гумор-горошок...

Подумав і після павзи:

— А взагалі я принципово проти того, щоб зараз писати комедії про колгоспне село (це було невдовзі після війни і село переживало тоді ще великі труднощі). Час для колгоспних комедій, по-моєму, ще не настав.

Можна було згоджуватись чи не згоджуватись з його міркуваннями, — особливо знаючи, що в своїх оцінках він часом бував надто емоційним, але кожного, хто його тут слухав, не міг не вразити цей несподіваний хід думки: вибір жанру для нього не є чимось довільним і випадковим, твір своєю художньою формою повинен цілком відповідати основному — змістові народнього життя.

Орлиний політ думки, крилатість — без цього неможливо уявити собі Довженка. Художник широких обріїв, найсміливіших задумів, він з рідкісною повнотою втілив у собі характерні риси радянської людини-творця, риси самого народу, пробудженого революцією до активної історичної творчости.

Мислячий, вічно неспокійний, Довженко жив інтенсивним, до краю напруженим творчим життям. Бував він спокійний зовні, але внутрішньо, видно, ніколи.

"Довженко завжди начинений ідеями", говорили про нього, і це було справді так. Свіжі красиві думки, різні проєкти — скільки він їх розсипав повсюди, щедро кидав мимохідь, про одні швидко забуваючи, інші виношуючи протягом багатьох літ. Здається, не було того виду мистецтва, тієї галузі знання, що їх не торкнулася б його допитлива думка.

Відома його пристрасть — все будувати, перебудовувати, поліпшувати. Забудова Хрещатика, нові гідростанції на Дніпрі, проблеми українського садівництва, народня медицина, міжпланетні подорожі — за все він переживав, на все дивився не лише як художник, але і як господар.

Йому хотілося, щоб героїчна історія народу була на видноті в поколінь, щоб, втілена в грандіозних монументах, виднілася вона з берегів Дніпра на цілий світ.

Ось він проїжджає шлюз на Дніпрогесі, оглядає бетонні стіни, в яких повільно осідає пароплав:

— Отут би на стінах шлюзу викарбувати тисяч прізвищ будівників Дніпрогесу. Уявляєте, з яким почуттям читали б ці прізвища через тисяч літ!

Художник великої епохи, він мислив маштабами століть і тисячоліть.

— У Нікополі треба поставити колосальний па-

м'ятник Богдану Хмельницькому, — адже саме звідси він почав із козацтвом свій визвольний похід... Поставити на дамбі, на найвиднішому місці, щоб екскурсанти одразу бачили, куди прибули...

До Каховки, до славних будівників її в нього було ставлення особливе. Довженко часто приїздив сюди, жив тут місяцями.

Якось я зустрів його біля готелю. Олександер Петрович сидів на лавці, перед ним за розритими котлованами, за піщаними кучугурами грала музика, веселилася молодь. Це було в ранній період будівництва, коли водогін лежав просто зверху по виноградниках, а молодь настеляла дошки на піску, щоб можна було танцювати, не в'язнучи в ньому. Довженко добувався сюди степами, він був запилюжений, обвітрений і помітно притомлений з дороги, хоч у настрої втома не почувалась.

— Яку я репліку оце сьогодні почув... "Товариш провірений, а працювати не може". Як сказано, га?

Видно було, що він тут відпочиває душею, наснажуючись творчо, дивлячись на оце молоде місто, на його енерґійних, життєрадісних будівників, що з'їхалися сюди з усієї країни. Про Дніпро — велику ріку свого народу, про Нову Каховку він напише згодом у своєму щоденнику, що вона стала батьківщиною його серця, батьківщиною найдорожчих його почуттів. Їй він проспіває свою лебедину пісню — "Поему про море", поему про подвиг і творчий геній людини.

Каховські будівники високо цінили художній смак Олександра Довженка, уважно ставились до його порад і деякі з них назавжди втілились в архітектурному оформленні міста. Тепер, коли дивишся на це місто, що стало мовби прообразом нашого майбутнього, стає зрозумілим, чому так любив Каховку Довженко, великий мистець, який сам був у вічнім пориві вперед, у майбуття.

Олексій САЦЮК

Маятник

Після того, як тачка разом з вугіллям полетіла в горно, Майк знову лишився без праці. Працював він, на його думку, чесно і добре, а на думку наглядача, його праця взагалі не була працею. З цього й виникали тихі конфлікти: Майкові було прикро, що його праці не цінять, наглядачеві натомість було ще прикріше, що мусить терпіти в своєму цеху непотрібну людину.

Наглядач уже з першого дня, як тільки Майка прийняли на працю, не мав до нього довір'я як до робітника. Хіба ж це робітник! Поетом йому бути або скрипалем, а не сунутись туди, де потрібно виконувати солідну роботу! Наглядачеві імпонувала в людині простота, грубість поведінки, добре розвинені м'язи вище ліктів, інші прикмети його не цікавили. У біографії Майка подібні прикмети ніколи не виявлялися.

На думку наглядача, Всевишній узагалі допустився великої помилки, що обдарував людину не лише руками й ногами, а й головою. Голова, з якого б боку її не розглядати, є зайвим додатком, особливо ж у ливарному цеху, де розплавлюється руда, де чавун червоними струмочками біжить по каналиках різних форм, розставлених рядочками на піску. Тут потрібні лише ноги і руки.

Майка прийняли на працю не тому, що він відзначався якраз прикметами, які найвище ставив наглядач, а тому, що знайомі добилися в інженера деякої протекції. Вже й інженер, приймаючи Майка, сказав посміхнувшись:

— Слабий з вас робітник, приятелю... Але старайтесь. Догодите наглядачеві, усе буде гаразд.

— Буду старатися, пане інженере, — відповів Майк, стримуючи віддих. Хотів ще щось сказати, хотів висловити подяку цій благородній людині, яка, не дивлячись на його підтоптаний вік і не зовсім задовільний фізичний стан, усе таки погодилась на досить ризиковний крок. Але не встиг, бо інженер, поплескавши його приязно по плечу, передав у руки наглядача.

Обкинувши поглядом Майка, наглядач нічого не сказав, тільки похитав головою і повів нового робітника в ливарний цех. Там видали рукавиці, фартух і якийсь спеціяльний комбінезон та завели до тачки.

— Оце ваша тачка, а там — вугілля. Зрозуміли? — спитав наглядач.

— Зрозумів... — м'яко озвався Майк, хоч насправді розумів він дуже мало, лише здогадувався, про що йшла мова. І як йому було зрозуміти, коли він це не встиг засвоїти мови, якою говорив наглядач?

— До того горна, що онде вглибині, маєте возити вугілля. Будьте обережні — там температура висока! Зрозуміли?

— Зрозумів...

По хвилині наглядач додав:

— Функція невелика. Старайтеся тільки добре виконувати її.

Майк підтакнув і взявся до праці. Насипав на тачку вугілля, возив у глибину ливарного цеху, з натугою висипав у горно і, змахуючи долонею піт з чола, в душі дякував Богу і людям, що нарешті влаштувався. Праця легкою не видавалась, однак, потішав себе, що помаленьку втягнеться, звикне. Інші ж якось працюють...

Минув тиждень, потім другий. Майк одержав чека. Сума була невелика, коли її розглядати з точки зору книговодства фабрики, але для Майка — це були гроші. Поправився настрій, з'явилось більше енерґії, і праця наче б полегшала, хоч, прийшовши додому, відчував гострий біль у руках, а крижі немов поламало. "Звикну, втягнуся... — потішав себе. — Інші ж якось працюють."

Чим більше минало тижнів, тим дошкульніше Майк відчував, що тачка стає важчою. Тепер потрібно було чимало зусиль і великої напруги волі,

щоб відробити восьмигодинний день. Проте, Майк не показував по собі, що не має сили або втомлюється. Навпаки, коли бачив, що наглядач проводить його зором, вимушував на обличчі приємну усмішку, а кроки робив тверді, військові. Однак, око наглядача, бистре і пронизливе, бачило і вловлювало те, чого Майк, маючи диплом про закінчення філологічного факультету і низку власних літературних творів, не міг би побачити. Наглядач при таких сценах спочатку обережно відвертався, потім почав сердитись, урешті дійшло до того, що Майка перестав називати Майком, а звертався до нього просто "Ю!", що в перекладі на Майкову рідну мову означало "ви". Прикро було звикати до нового найменування, та виходу не було. Згодом кожний звук у ливарному цеху, що містив у собі вібрацію "ю", змушував Майка насторожити слух і шукати зором, хто його кличе. Бувало, що хтось кликав, тоді Майк поспішав виконати доручення, а часто це тільки причувалося, тоді наглядач підходив до нього і наче громом межи вуха:

— Чого стоїте? Вугілля! Давайте вугілля!

Майк наче зпросоння хапав знову тачку і спішив до червоної пащі горна, яка, здавалося, була ненаситною. Вона дихала на Майка вогнем і била в обличчя тисячами колючих промінчиків. Майк перевертав тачку, висипав вугілля і, згортаючи брудною рукавицею піт з чола, вертався по черговий вантаж, словом, був маятником, що приспішено коливався поміж горном і купою вугілля у фабричному подвір'ї. Згодом дійшов до такого стану, що не відчував власної присутности, лише присутність наглядача і тачки.

Вертаючись одного дня після праці додому, Майк проходив повз парк. Однак, він того парку не помічав, бо й на вулиці звик рухатись маятником, але почув десь звідти, з правого боку, вібрацію звуку, що нагадував "ю".

Майк спочатку напружив слух, потім зупинився і, піднявши голову, шукав зором, хто його кличе. Затиснув відрухово кулаки, щоб упевнитись, чи добре тримає тачку, але відчувши в долонях лише худі пальці, раптом усвідомив собі, що він не в ливарному цеху, а на вулиці. Зиркнув навколо і посміхнувся сам до себе. Він зрадів, бо тільки но тепер побачив перед собою парк і прийшов до висновку, що там, десь під деревом, сівши на лавці, можна б приємно відпочити. Просто, як стояв, зробив по-військовому зворот направо і подався швидким кроком поміж дерев у глибину парку — туди не так різко доходить гомін вулиці.

Під кленом, трохи осторонь, стояла самотня лавка, оподалік на іншій сиділа якась молода пара.

Сів Майк і поклав капелюх біля себе. Вдихнув свіжого повітря, у якому відчув пахощі трави і листя. Погляд його згодом спочив на тій парі, що сиділа на сусідній лавці. Вони були безжурні, весело сміялись, час від часу він брав її руку в свою долоню і міцно потискав. Потім вона закурила цигарку, він, відмахнувшись від синенького диму, що йшов кoліщатками з її накармінених уст, добув з кишені пакетик жувальної ґуми розвернув одну пластинку, поклав на зуби і почав завзято жувати, наче їй на злість. "Закохані", — подумав Майк, але, злегка посміхнувшись, негайно спростував таку думку, бо не мав на це твердих доказів.

Хвилини минали м'яко і непомітно. Скільки їх минуло, Майк не рахував, однак, за деякий час відчув, що в шлунку починає смоктати. З цього висновок був один: пора додому, щоб щось перекусити. Але клаптик природи, серед якої зовсім несподівано опинився, так приємно і ласкаво огортав його, що йому не хотілося встати з лавки і відійти. Сидів, дивився в прогалини між дерев, про щось думав. Згодом його погляд натрапив на цікавий об'єкт: по стовбурі дерева, що стояло напроти, збігла вниз білка. Насторожившн вушка, розглянулась навколо і стрибнула на траву. Нюшкуючи в траві, вона обережно, проте з довір'ям підбігла до Майка і, зупинившись на кроків два перед ним, прохально, наче справжня попрошайка, дивилася на нього своїми маленькими очима.

— Їсти хочеш? — спитав співчутливо Майк і понишпорив по кишенях. В одній знайшов якогось забутого цукерка, який, можливо, лежав там тижнями або й місяцями. Обережно, щоб не сполохати білки, кинув у траву: — Їж, смачний.

Білка, понюшкувавши в траві, граціозно підстрибнула до цукерка, знайшла його і, присівши на задніх лапках, ніжно обхопила знахідку передніми лапками та почала її з насолодою гризти. Її очка, що нагадували дві спілі черниці, ні на мить не змигнули, лише були скеровані на Майка. Коли б спостерігав цю сценку зоолог, то очевидно, прийшов би до висновку, що білка насторожила і зір, і слух лише з однією метою: на лавці небезпека, бережись! Майк зоології ніколи не вивчав, до життя підходив без хитрощів, тому, дивлячись на білку, був переконаний, що вона не спускає з нього очей, бо вдячна за ласощі.

Сценка раптом змінилася. Білка насторожилась, перестала гризти цукерок, потім витягнула шию, підкинула голівку вгору і, стиснувши в зубах недогризок, миттю опинилась на дереві.

— О, це що з тобою? — здивувався Майк. — Мене злякалася? Я ж тебе не займаю.

Хтось підійшов до лавки і стояв хвилинку збоку. Але Майк присутністю іншої особи не цікавився і не спішив повернути голову. Його увага була зайнята білкою. Не зводив погляду з неї. Вона тимчасом примостилася в безпечному місці на гілці і догризала цукерок.

— Він чи не він? Звичайно, він... А хто ж би? — почулося збоку, і новоприбулий кинувся до Майка з радісним окликом: — Михайле Степановичу! Ах, що за несподіванка! Ви, що, білочку пасете?

Майк глянув і від несподіванки так розгубився, що зірвався з лавки і вхопив капелюха.

— Сивобородько! А ви що тут робите? — і на радощах кинувся землякові в обійми.

Коли вже трохи охололи після першого зворушення, Майк запропонував Сивобородькові присісти біля нього на лавці і подихати свіжим повітрям.

— Сісти, сяду з приємністю, щоб поговорити. А свіже повітря я маю щодня.

— Може, без праці? — співчутливо спитав Михайло Степанович.

— Ні, власне тому, що на праці. Компанія, у якій працюю інженером, недавно почала будову

віядукту поблизу вашого міста. Там дуже гарна околиця, а сонця й повітря маємо аж надто, хоч оберемками горни. От, ще коли б трохи більше вільного часу, було б зовсім непогано. Та дякувати Богові й за це. Ну, менше з тим. Я дуже радію, що вас бачу. Здається, ви недавно приїхали?

Помовчавши хвилинку, Михайло Степанович якось байдуже відповів:

— Півроку тому.

— Останнім часом ви були в Ріо-де-Жанейро, якщо не помиляюсь?

— Ні, в Каракасі.

— Ага, в Каракасі. Чи не знали там випадково інженера Криленка? Кажуть, добрі гроші зробив.

— Знав, —сказав Михайло Степанович і зиркнув на білку, яка, залишивши своє попереднє місце, весело бігла вгору по стовбурі. — Знав, Іване Антоновичу. Знав дуже добре. Довелось і мені деякий час попрацювати в нього.

— Він колись писав до мене. Казав, що влаштувався непогано — будує шляхи.

— Так, це було. Згодом він перекинувся на інше — зайнявся ловлею гадюк.

— Ловлею гадюк? — аж посунувся на лавці Сивобородько.

Михайло Степанович посміхнувся і почав розповідати землякові, як то Криленко з інженера перекинувся на гадюколова. Вичитав у газеті, що якесь торговельне товариство в Каракасі запотребовує на експорт велику кількість гадюк. Отже, не гаючи часу, Криленко підписав контракт з товариством, зорганізував спеціяльну бригаду і виїхав у праліси над Оріноко.

— Поїхав і я з ним, — додав Михайло Степанович. — Що ж, праці не було, Криленко обіцював добру платню...

— І ви з ним поїхали? — з острахом перебив Сивобородько. — Ну, я по вас цього не сподівався. Ви і гадюки — ніяк не поєднується...

— Що ж мав робити? — розвів руками Михайло Степанович. — Треба було якось раду собі давати.

Сивобородько не знав, що сказати. Значуще мугикнув, потім добув цигарку, припалив, пустив димок і сидів деякий час мовчки, дивлячись на озеро серед парку. Сонце заходило, і на воді було помітно перший багрець, що відбився від хмарки. Перегодя знову звернувся до Михайла Степановича:

— Ваша остання повість мені дуже сподобалась. Пишете щось нове?

Михайло Степанович з докором подивився на земляка. Хотів щось сказати, але на хвилинку замислився. На його устах з'явилась сумна усмішка.

— Хіба в тих пальцях втримається перо? — і витягнув перед Сивобородьком обидві руки долонями догори.

— Оо-о!... — вжахнувся Сивобородько.

— Хіба в тих пальцях втримається перо? — повторив Михайло Степанович і додав: — Попрацюю так ще деякий час та мозолі на мозку в мене появляться, а на тілі — щетина... Я ж сьогодні маятник, Іване Антоновичу. Звичайний маятник, що коливається, мов на пружині. Життя йде, а я коливаюся.

— Мусите змінити працю, Михайле Степановичу. Неодмінно! Хто ж це бачив? Так не може бути!

Ця порада смикнула за нерви Михайла Степановича. Не хотячи на подібні теми більше говорити, він мовчки підвівся, узяв капелюх і запропонував землякові зайти до нього додому.

— Недалечко, зараз за парком. Перекусимо щось, поговоримо. Бо я ще, признаюсь, і не обідав.

— Не обідали? — знову здивувався Сивобородько. — О, це вже зовсім непохвально — не можна ж себе морити голодом, Михайле Степановичу.

— Знаєте, захотілося на хвилинку до парку. Час якось так швидко минув, що й не зоглядівся, — виправдувався Михайло Степанович. — Тому впору й не пообідав.

Парк поринав у присмерки.

Земляки ще деякий час стояли біля лавки, продовжуючи розмову, потім потиснули один одному руку і розійшлися. Сивобородько вибачався, що не може зараз зайти до Михайла Степановича, але обіцяв навідатись іншим разом. Сьогодні мав ще полагодити кілька справ, і йому було ніколи.

Доріжкою поміж дерев, спустивши голову і не помічаючи нікого навколо себе, Михайло Степанович подався додому. Саме там, де кінчався парк і починалася вулиця, він став знову звичайним Майком, якого слух був найбільше вражливий на вібрацію звуку "ю".

Наступного дня Майкова голова була повна думок. Віддаль між вугіллям і горном видавалася вдвічі довшою, тачка — вдвічі тяжчою, а слух утратив здібність ловити будь-які звуки.

— Вугілля! Швидше вугілля! — над самим ухом крикнув наглядач.

Вчувши це, Майк напружив усі зусилля, поспішив твердим військовим кроком, уста примусив до усмішки. Але цим разом, замість усмішки, на обличчі появилась якась трагічна гримаса. Тачка сіпнула в руках і своїм вантажем потягнула Майка до горна. І саме в цьому моменті сталося щось таке, чого ще ніколи не нотовано в історії ливарного цеху: тачка разом з вугіллям шубовснула в червону пащу горна.

Опустивши руки, стояв Майк перед горном і з трагізмом дивився в полум'я, яке під шум потужних вентиляторів жадібно пожирало і вугілля, і тачку.

Наглядач був свідком цієї події, проте не сказав ні слова, лише зміряв Майка таким поглядом, що йому аж ноги задрижали, а на чолі захолов піт.

За декілька хвилин Майка покликали в канцелярію. Там ні про що його не питали і не сердились за тачку, а тільки попросили сісти, самі тимчасом понишпорили по паперах, потім виписали чека, дали його Майкові і, подякувавши за працю, порадили ніколи більше не працювати в ливарному цеху.

Вадим СВАРОГ

ЛЮДИ, ЧАСИ І МОВА

У статті "Читаючи друзів" ("Українські Вісті" за 18 вересня минулого року) І. Багряний, відповідаючи на зауваження, зроблені рецензентами з приводу мови його творів, відзначає основну засаду, якої належить дотримуватись у розвитку нашої літературної мови:

Стараючись не засмічувати мову русизмами та іншими варваризмами, не можна, однак, "обчухрувати" чи вихалащувати її від тих слів, які вже стали в ній повсякчас уживаними й часто не даються замінити "на галоп" зробленими новотворами. Отже не слід боятися ні споминних москалізмів (які найчастіше є слов'янізмами), ані галичанізмів, які належать до нашої таки мови, хоч і в іншому її діялекті.

Загальну правильність цієї засади ніхто, звичайно, не заперечуватиме. Все лихо тільки в тому, що цю засаду застосовує кожен на свій власний розсуд, а що з цього виходить — видно з того стану, в якому нині опинилася наша мова, насамперед у галузі лексики.

Ну, що ж, — скажуть мені на це, — це природний шлях розвитку кожної мови! Хіба не так само розвивалися всі інші мови? Кожна з них спиралася на досвід якоїсь на той час уже розвиненої мови, та зокрема, вільно черпала чужомовну лексику, якщо не вистачало власної.

І це правильно. Але, знову таки, становище нашої мови настільки особливе, що цим шляхом їй треба користуватися значно обережніше, ніж це робили інші мови. Згадаймо, наприклад, розвиток російської літературної мови (натомість можна було б узяти і яку завгодно іншу мову).

Російська літературна мова спершу оформлялася дворянською інтеліґенцією, що, як правило, володіла чужими мовами та, розвиваючи свою мову, на них орієнтувалася, проте основна маса російських мовлян ніяких чужих мов не знала. Вона загалом неохоче й повільно сприймала чужі слова, воліючи заміняти їх новотворами, викутими з власного мовного матеріялу.

Ця маса мовлян була заборолом проти навали варваризмів, що їх намагалися запровадити до російської мови люди, яким ця мова була вже настільки чужа (бо вони навіть у дитинстві вчилися французькою чи якоюсь іншою мовою), що вони вже втратили органічне відчуття її. Між іншим, з аналогічної причини виявилась переповненою етранжизмами й польська мова.

Пізніше так звана "різночинна" російська інтеліґенція, що вже не знала чужих мов, викинула з своєї мови багато варваризмів, але в ній все таки ще залишилася сила-силенна чужих слів.

Подібний процес вдбувається нині і в нашій мові –– хоч і з великим запізненням. Наші письменники, які знають чи то російську, чи то польську мову, вільно запроваджують у свої твори чужу лексику, як тільки їм не вистачає української. У них немає категоричної потреби творити неологізми. Чимало авторів настільки втратили органічне мовне почуття, що часто "не чують" різниці між чужим і українським словом та, скажім, замість "прагнення", пишуть "стремління", "любий" (з наголосом на "и") уживають у розумінні "перший-ліпший".

Мовні "вибрики" окремих авторів могли б бути безболізно унешкоджені контролем мовлян, які, користуючись своїм інстиктивним, органічним знанням мови, відкидали б непотрібні варваризми не вельми освічених у своїй мові авторів. Але тут виступає наша друга біда:

У наслідок довгої бездержавности нашого народу та посиленої "деукраїнізації", провадженої в Україні всіма колонізаторами на протязі віків, наша інтеліґенція часто-густо знає російську чи польську мову краще, ніж свою літературну мову. Різнодіялектним "суржиком" говорить і наша малописьменна маса, в мові якої своя й чужа лексика перемішалися настільки хаотично, що ніякої системи в ній не знайдеш, ані встановиш. А певна система мусить бути в кожній культурній мові.

Перечислені вище фактори, що псують нашу мову, могли б бути знешкоджені, якби ми мали вже вироблену літературну лексику, зафіксовану в авторитетних словниках. Тоді ми, навіть, послуговуючися жарґоном у повсякденному житті, в разі потреби завжди мали б змогу заглянути в свій "Вебстер".

На жаль, ми й цього не можемо зробити — з тієї простої причини, що таких авторитетних словників у нас немає. У якому стані перебуває українське словництво на підрадянській Україні ми знаємо добре; проте доброго словника не маємо й на еміґрації — хоч і могли б його мати, якби дуже того захотіли...

Нарешті, наші насущні мовні потреби нині не міг би задовольнити жоден з існуючих словників. Усі вони — не те, що застаріли, а просто сильно відстали від життя, яке буквально кожного дня творить нові поняття, для означення яких ми повинні користуватися чужими словами. А чи багато з'являється на світ наших новотворів? Та що там говорити про новотвори, коли у нас і старі добрі слова забуваються...

У таких умовах усякі статті про культуру мови, будучи лише благочестивою реторикою, нічому не зарадять і нікому не допоможуть. Культура мови має спиратися на так званий "нормальний мововжиток", а його в нас просто-напросто не існує.

На мову яких верств ми могли б орієнтуватися, шукаючи критеріїв для того, щоб судити про те, які слова з інших мов стали в нас повноправними й загально вживаними?

Один з читачів, відгукуючись на мої статті про наші мовні проблеми, журливо писав мені:

"Як же нам тут учитися доброї мови, коли в нас немає нормативних словників, коли наші періодичні видання майже поспіль малописьменні, коли мова наших письменників, навіть і тоді, коли вона буває граматично правильна, лексично вбога настільки, що іноді нагадує словник дітей старшого віку?

Хто скаже нам, які з чужих слів можна вживати, а які ні і чому; які вирази правильні й відповідають

духові нашої мови, а які засмічують її та перетворюють нашу мову на діялект російської чи польської мови?"

А от інший автор заявляє:

"Не дозволяймо, щоб самозвані стилісти нав'язували нам якісь свої норми, які вони взяли невідомо де. Говорімо так, як говориться, як ми навчилися говорити від наших батьків, які нашу мову знали куди краще, ніж учені "фахівці". А наша літературна мова розів'ється в наслідок нашого спільного досвіду."

Це твердження звучить вельми принадно — для тих, кому не охота сушити собі мозок філологічними проблемами. Але що вийде, коли ми заговоримо га почнемо писати всіма своїми діялектами, говірками та жарґонами? Дуже скоро всі наші по справжньому освічені й культурні люди втечуть і від такої мови і від суспільства, яке незугарне плекати свою літературну мову. Чи треба підкреслювати, що культура народу перебуває в тісному зв'язку з ступенем розвинености його мови, отже стан мови яскраво віддзеркалює стан культури! Невпорядкована й лексично бідна мова не дасть можливости з'явитися багатій і проґресивній літературі.

Чи не більша частина тих недоліків, які характеризують нашу літературу сьогодні, має своє коріння, зокрема, в недосконалому знанні "письменниками" своєї літературної мови, а взагалі і в недостатній розвинености нашої лексики, фразеології та ідіоматики.

Мені можуть сказати, що я перебільшую й змальовую нашу мовну сутиацію надто темними фарбами. Можливо, але не дуже. Кожен, хто завдасть собі турботи замислитися над проблемами, порушеними в цій статті, неминуче прийде до висновку, що ми не зможемо успішно розвивати свою культуру і літературу, без належного піклування про їх найголовніше знаряддя — нашу мову. На провінційній мові може рости лише провінційна література.

Ці невтішні розмисли зовсім не повинні викликати в нас духове пригноблення чи почуття меншевартости; навпаки, мусимо поставитися до цих фактів як до виклику, кинутого історією нашим творчим здібностям, і нашому інтелектові.

Я пригадую молодих людей мого покоління, які, щойно увійшовши в свідоме культурне життя, віч-на-віч зустрілися з тими фактами, що їх я схарактеризував у попередніх рядках. У ті часи наша мовна ситуація була значно гірша, ніж сьогодні.

Щоправда, один плюс — порівняно з нинішніми часами — в ній був. Це були часи "українізації", коли патріотична українська молодь не лише мала перед собою певні цілі, а начебто й певні перспективи їх осягнення. Наша мова була нібито державною. Навіть чужинці мусіли вивчати її. На нашій мові виростала велика (бодай кількісно) література — зокрема технічна й наукова.

Факт певної застиглости нашої мови, яка лише недавно визволилася з пут усіляких заборон, ми сприйняли як історичний виклик. З російської мови перейшло на українську багато старших письменників. Виросла плеяда блискучих україністів, ентузіястів нашого культурного відродження. Мова наша почала розвиватися справді семимильними кроками.

Перед тими самими проблемами, що перед ними і сьогодні ще стоять наші мовляни, а саме — відсутністю ясних і докладних критеріїв для відбору слів та фразеологізмів — стояли й ми. Ці проблеми й тоді були вельми складні.

Як же ми вчилися своєї мови, де ми знаходили критерії, як саме хотіли розвивати нашу літературну мову?

Старанне вивчення мови старого письменства та живої мови села в усіх її говірках переконало нас у тому, що наша мова потенційно володіє всіма даними для того, щоб розвинутися в чарівно-своєрідну, лексично багату й фразеологічно-гнучку мову, яка може — при відповідній любовній праці над нею — залишити за собою й такі вироблені, але вже значно застиглі мови, як російська чи польська.

Нам пощастило. Ми могли вчитися й консультуватися у таких людей величезної культури й спеціяльної ерудиції, як Зеров, Рильський, Курило, Ганцов, Сулима, Німчинів, Наконечний, Смеречинський та інші, в тому числі й менш відомі молодшому поколінню мовознавці. Найбільший духовий скарб, який вони могли передати нам, це виховати в нас п о ч у т т я в і д п о в і д а л ь н о с т и за стан своєї мови та п о ч у т т я с м а к у, без якого неможливо досконало володіти мовою.

Почуття мовного смаку лежить в основі культури мови. Почуття смаку — це доведене до безпомилкового інстинкту вміння на основі органічного відчуття мови та загальної культури відбирати притаманні духові нашої мови слова й звороти, але не просто властиві їй, а такі, що забезпечують дальший розвиток мови, відкривають перед нею нові можливості вислову й виразу (це не завжди те саме).

Наші видатні мовознавці навчили нас ще іншого. На протязі віків наша мова існувала як мова села, відображаючи його специфічний психосвіт у своїй лексиці, фразеології, ідіоматиці. Тепер українська мова повинна стати державною, тобто всенародною. Вона мусить дати засоби самовираження й цілому рядові інших соціяльних верств, які своїм психосвітом, своїми культурними запитами досить сильно відрізняються від селянства.

Якби розвиток нашої мови відбувався природно й незагальмовано, одночасно з усім соціяльним розвитком нашого народу, цілого ряду проблем, перед якими ми стоїмо нині, просто не існувало б. Але історія погано пожартувала з нами.

Виходом із складної мовної ситуації була урбанізація, отже певна модернізація нашої мови. Цих слів не треба лякатись. Вони означають лише запровадження в нашу літературну мову певної кількости новотворів та фразеологізмів, які б відображали мовні смаки міського населення, їх ідеї про культуру мови та елеґантність вислову. Зрештою такий процес перейшли всі культурні мови світу, які, вийшовши з початкової стадії сільської говірки, зазнали остаточного шліфування у феодальному та новочасному місті.

Урбанізація нашої мови не могла відбутися природно, отже, щоб не затримувати розвитку нашої культури, її треба прискорити силами мово-

знавців і письменників — тобто створити передумови для українізації нашого міста, яке протягом сторіч устигло втратити свій український характер. Виховане в чужій мові, а значить і в чужій культурній атмосфері, це місто радо прийме українську мову лише тоді, коли вона буде принаймні не бідніша від російської. На патріотизм денаціоналізованого міщанства ми тоді особливо розраховувати не могли.

На зміну старшому поколінню мовознавців незабаром почало розправляти крила молодше покоління, що його вже не задовольняла народницька концепція нашої літературної мови. В мислях молоді визрівав новий образ української мови, яка, ніби метелик від кокону, мала звільнитися від обтяжуючої й сковуючої її спадщини багатьох років під'яремного животіння.

Ця нова, але щільно пов'язана з кращими традиціями свого минулого, мова мала стати цілком европейською мовою, відшліфованою до блискучої елеґантности та збагаченою до ще небувалої пластичности.

Замислюючись над тим, яким шляхом має йти розвиток нашої мови, ми цікавились двома найхарактернішими методами розвитку літературної мови: англійським і французьким.

Англійська мова, зародившись як засіб порозуміння між нормано-французькими завойовниками та їх англо-саксонськими підданими, хоч і стала в 14-му сторіччі літературною мовою (досить безсистемно поєднавши германські й франко-романські елементи), проте не викристалізувалася в такому вигляді, як це сталося з французькою, італійською, еспанською мовами. Про розвій англійської мови не дбала вчена академія, як це було у Франції.

Англійська мова — це величезний безформний аґреґат не тільки асимільованих запозичень та місцевих діялектів, але й професійних та "домашніх" говірок і індивідуальних ексцентричностей.

Зате французька мова — це мова зафіксованих моделів. У ній немає жодного безладдя. Все на своєму місці, все продумане й відшліфоване. Мовлянинові залишається тільки вибрати із заздалегідь підготованого мовного арсеналу ті слова й фрази, які найближчі до його потреби. Тут усі мовні сутуації ніби наперед передбачені вельми логічними в своєму мисленні мовоорганізаторами, які, однак, залишили мовлянам надто мало волі для імпровізації.

Здавалося б, що нашій мові з самого початку призначено шлях англійської мови (може він і найбільше відповідає нашій національній вдачі). Протягом віків наша мова творилася стихійно, без ученого нагляду та урядового піклування і єдиними нормалізуючими чинниками були мовні дискусії та лише в недавній час — праця мовознавців (у дуже несприятливих умовах). Мовний "самоплив" та анархія характеризують і наше еміґраційне середовище.

Але англійська мова розвивалася протягом віків, ще й за сприятливих історичних обставин. Ми цих сторіч у своєму розпорядженні вже не маємо. Тому ми вважали, що історія диктує нам "французький метод" — хоч, певно, і не в такому розмірі, як це було можливо лише у Франції 17-го сторіччя.

У ті часи справою нашої мовної чести було висловлюватись, як ми тоді казали, "рафінованою українською мовою". В цьому не було жодного снобізму. Не до нього нам було в ті часи. Ми просто хотіли утвердити свою національну гордість, довести і самим собі і росіянам, які недоброзичливо кишіли навколо нас, що наша мова давно переросла межі селянського побуту.

Шукаючи нової якости для нашої мови, ми нерідко впадали в "ухили". Дехто надмірно захоплювався архаїзмами, інші вигадливими неологізмами, треті — галичанізмами, у яких ми тоді ще не розгледіли звичайних полонізмів.

Ці "ухили" були цілком природні. Виростаючи, молоді мовознавці, напевно, скоро позбулися б деяких крайностей. Тільки ідіотично-самодурський режим російських колонізаторів та їх місцевих жандармів міг у цьому мовотворчому запалі молодих мовознавців з селян, робітників та службовців побачити політичний злочин, шовінізм, "контрреволюцію"...

Наступ більшовицької русифікації незабаром поклав край нашим сподіванням і тій праці, яка щойно розгорнулася. З плеяди мовознавців-ентузіястів живими залишилися лише поодинокі особи. Навіть те, що вони встигли зробити — власне, лише закласти підмурок для велетенської будови — було геть знищене. Мова була заморожена в стані провінційної "обласної" мови з дуже обмеженою сферою вжитку — переважно в недолугих творах з селянського життя, та пейзажній ліриці.

На еміґрації опинилося лише невеличке число мовознавців та "мовосвідомих" авторів з того покоління, яке було виховане ґрандіозними завданнями "розстріляного відродження". Традиції цього покоління втрачені й забуті. Безтурботність нинішніх авторів щодо своєї мови та до всієї мовної спадщини - просто приголомшлива. На пальцях можна перелічити тих авторів, які прагнуть зробити щось для збагачення нашої мови.

Можна різно ставитися до поетичного світу М. Ореста, але не можна заперечувати того, що смілива Орестова словотворчість, його лексичні шукання й експерименти, його тонкий мовний смак, його прагнення до свіжого й елеґантного вислову ввійдуть в історію нашої літературної мови і колись будуть їй у великій пригоді.

До того ж, загалом, покоління, яке я маю на увазі, належить і прекрасний знавець нашої мови В. Чапленко, мовний смак якого — попри його підкреслену своєрідність — міг би дуже багато дати нашим авторам, якби чимало моментів позафілологічного характеру, не створили в нашому літературному середовищі ненормальну атмосферу по-суті безглуздих ворогувань.

Багато міг би зробити для мовотворчого процесу на еміґрації Ю. Шерех, який нині занедбав практичне мовництво — теж з причини "несприятливих" особистих стосунків. Ці "особисті стосунки" завжди завдавали багато лиха нашому культурному процесові.

Але я трохи ухилився в сторону від моєї основної теми. Вернімося до конкретних проблем, порушених у статті І. Багряного, які змусили мене замислитись над проблемою мовних критеріїв та мов-

ного смаку, який у наших умовах повинен замінити "нормальний мововжиток".

Кількома прикладами я спробую показати, що саме являє собою мовно-естетична концепція. Будучи згодний з І. Багряним у наведених на початку цієї статті його загальних твердженнях, я проте не завжди згоден із ним у конкретних випадках. Моє почуття української мови, розуміння її "духу", тобто відчуття того, настільки дане слово чи зворот органічні в рамках нашої мовної психології та лексики й морфології, змушують мене протестувати проти запровадження в нашу літературну лексику таких, наприклад, слів, як:

"неправ, підходящий, врозвалку, грохіт, ограда, дурь, мертвяцний, сковерканий, озадачений, жила хата, мерзость, улучити момент, пораньше, напропале, одинокий, прахвост, супруга, шажком, хлистик" та інших русизмів, які ніколи не зможуть прищепитися в нашій мові, бо випадають з системи її лексем.

З тієї ж причини назавжди чужими нашій мові залишаться й галичано-полонізми: "машерувати, м'ясар, ризико, театральна штука, з штандпункту, п'єса затруднить собою, рішений на загибель, пияк" і так далі.

Свого часу мені довелося виступити в пресі з протестом проти зливи непотрібних варваризмів у нашій пресі. Надуживання варваризмів — це ознака або незнання нашої літературної лексики або ж снобізму, перейнятого, наприклад, галичанами від поляків, а деякими наддніпрянцями — від галичан. Це в усякому разі свідоцтво поганого смаку.

Але я цілком згоден з І. Багряним щодо так званих церковнослов'янізмів; вони, безперечно, належать нам у більшій мірі, ніж росіянам, які саме в нас їх і запозичили. Я думаю, що коли б наша мова з давніх часів розвивалася безперешкодно, то була б нині дуже подібною до тієї мови, що її вичаровує в своїй поезії М. Орест.

Щодо слова "печаль", то воно здавна ввійшло в нашу мову й усувати його після того, як воно було сотні разів повторене поетами від Шевченка до наших часів, було б смішно. Походить воно від того ж кореня, що й слово "піклуватися".

Проблема нашої технічної термінології вельми складна. Зросійщене робітництво в Україні користується як російською мовою, так і російською термінологією. Термінологічні словники, укладені свого часу нашими мовознавцями, знищені. У майбутній вільній Україні технічна термінологія напевно буде українізована, а тим часом у нашій мові житимуть і "шківи" і "поршні" і інші слова, що прийшли до нас із російської мови (незалежно від того, звідки вона сама їх запозичила).

Було б, звичайно, чистою утопією думати про усунення з української мови міжнародних слів. Вони, напевно, проникатимуть у нашу мову й далі, бо ніхто не буде чекати, доки наші автори придумають для нових понять нові слова. Але всяким непотрібним "суспендам", "гіпокризіям", "дискрепанціям", які спотворюють нашу мову, треба чинити рішучий опір.

Мовний смак — це мовно-естетична концепція, що, базуючись на свідомо виробленому ідеальному "образі мови", змушує мовлян, так би мовити, в негативному аспекті, боротися проти:

а) діялектизмів та солецизмів (неправильностей), які ламають лексичну систему мови та порушують стрункість її морфологічного й синтаксичного ладу;

б) вульґаризмів, тобто слів з одіозним емоційним забарвленням;

в) варваризмів (лексичних і фразеологічних), які позбавляють нашу мову її індивідуальности та своєрідности, її особливого звучання.

У позитивному аспекті мовний смак побуджує нас прагнути до милозвучности та елегантности вислову, шукати слів яскравих та багатих на конотації, творити неологізми у відповідності з "законами мови".

Сподіваюся, що мені пощастило викласти свої думки про те, що в нашій нинішній мовній ситуації найефективнішим і, мабуть, єдиним покищо нашим порадником може бути старанно вироблена критичним читанням та розумінням найпростіших філологічних істин мовно-естетична концепція, мати яку зобов'язана кожна інтеліґентна людина.

Безперечно, мовні смаки окремих людей не завжди збігатимуться. Проте в атмосфері інтенсивного культурного життя добрі мовні смаки окремих осіб будуть у процесі спільнування перевірені та інтегровані в систему, яка називається "нормальним мововжитком".

Цей процес триває вже здавна, але силою наших особливих умов триває повільно й переривано. Існує небезпека, що, застрягши в сипучому піску наших специфічних побутових проблем, збайдужнення до громадського життя в діяспорі та денаціоналізації нестійких елементів еміґрації, цей мовотворчий процес може геть урватися. Запобігти цьому можуть лише організовані, цілеспрямовані зусилля культурних кіл нашого суспільства. У ці часи ми всі повинні бути мовотворцями. (Далі на стор. 29)

РОЗМОВА З ІВАНОМ БАГРЯНИМ

Як ми вже повідомляли в попередньому числі, до Нью-Йорку приїхав визначний український письменник, голова УНРади Іван Павлович Багряний, який має намір зустрітися з українським громадянством США та Канади, а зокрема із своїми читачами.

Редактор "Нових Днів" відбув з ним розмову, зміст якої подаємо нижче:

ВОЛИНЯК: Чи не були б Ви такі ласкаві, дорогий Іване Павловичу, сказати, коли Ви виїхали, як Вам їхалось і що Ви почували, їдучи в Америку?

БАГРЯНИЙ: Їхалось мені добре. Атлянтик хоч і був бурхливий у ці дні, але якраз це мені найбільше сподобалось, бо рівна вода не цікава, а цікава, коли вона подібна до хвилястих Карпат. Виїхав я з Мюнхену 25 листопада, з Бремену 26, а приїхав до Нью Йорку 2 грудня. Їхав великим кораблем "Юнайтед Стейтс", тому бурі і шторми ані трішки не вплинули на мій стан, тобто не перевели його на горизонтальний. Хвилювався в дорозі тільки одним — близькими зустрічами з друзями, читачами, із земляками на тій землі, на якій я ще ніколи не був.

ВОЛ.: Яке Ваше враження від Америки взагалі, а від наших людей зокрема, з ким вже бачились. що робите тепер?

БАГР.: Перше моє враження від Америки — це почуття, що я нібн приїхав додому, тому, що мене при самому виході з корабля зустріли близькі і знайомі люди, знайомі обличчя, а хто й не знайомий, то той так чи так знаний мені. Зустріли мене: Голова Представництва ВО УНРади Є. К. ПРИХОДЬКО, член управи Товариства Приятелів УНР І. П. ДРАБАТИЙ, голова ЦК ОДУМ-у Є. ФЕДОРІВСЬКИЙ, голова ОДУМУ в Нью Йорку Л. ЧУДОВСЬКИЙ, письменник А. ГАЛАН, заст. голови ГУ ОУРДП В. НОВИЦЬКИЙ, член Представництва ВО І. МІРОШНИЧЕНКО, І. КУРАВСЬКИЙ, члени ГУправи ОУРДП С. КУЛИК, члени ОУРДП М. ҐРОҐУЛЬ, М. ДЗЯБЕНКО, Я. ВЕЛИЧКО, В. КУЛІЙ.

Щодо вражень від Нью-Йорку: їдучи перший раз вулицями Нью-Йорку (до речі, машиною наших колишніх т. зв. "скитальців" і "ДіПі", і їхало таких машин кілька, що належать тим, хто прибув зустрічати) і спостерігаючи навколишній світ, мав враження, що я вже тут колись був, що це все знайоме. Та я ніколи ще тут не був, просто місто мені знайоме з кінохронік, кінофільмів, з ілюстрацій журналів і ґазет.

На другий день по приїзді я вже склав візиту Президентові УНР в екзилі, д-рові С. ВИТВИЦЬКОМУ, був на засіданні Представництва ВО УНРади.

Другого ж дня по приїзді, після візити Президентові, відбулася перша товариська зустріч з найближчими друзями та колеґами, де в майже родинній, теплій атмосфері я міг трохи відпочити від океанської гойданини, там же, Петре Кузьмовичу, ми вперше зустрілися з Вами, бо досі ж ми "бачилися" лише з фот. На тій зустрічі я познайомився і з о. Протопресвітером Л. Веселовським, який зробив на мене дуже приємне враження.

6 й 7 грудня брав участь у з'їзді письменників об'єднання "СЛОВО", про що вже відомо читачам з преси; також брав участь у літературному вечорі та вечорі з нагоди з'їзду. А коли були вибори управи спілки, мав честь бути обраним до складу Управи.

По закінченні з'їзду склав візиту голові Українського Народнього Союзу і президентові Українського Конґресового Комітету панові д-рові Д. ГАЛИЧИНОВІ та видавництву щоденника "СВОБОДА" і був гостем на спільному обіді, де крім доктора Д. Галичина, були ще присутні: гол. секретар УНС д-р ЯРОСЛАВ ПАДОХ, гол. касир РОМАН СЛОБОДЯН, редактор "Свободи" А. ДРАҐАН, редактори Б. КРАВЦІВ і ВОЛОДИМИР ДУШНИК, та ЄВГЕН ФЕДОРЕНКО і ЛЕОНІД ЧУДОВСЬКИЙ. Про всіх, з ким мав нагоду познайомитись, маю найкращі враження. А зроблене мені прийняття, його тон і та хороша атмосфера, у якій зустріч відбувалася, для мене лишаться незабутніми, бо належать до числа перших моїх хороших вражень на цій землі — вражень від "американської України", якщо дозволено буде так висловитись. З д-ром Д. Галичином і ред. В. Душником ми знайомі ще з Мюнхену й з Н. Ульму, куди ці панове приїздили в 1952 році і де я мав щастя вітати їх у власній хаті. Також тоді я мав нагоду познайомитись ще з проф. Л. ДОБРЯНСЬКИМ і д-ром ЯРЕМОЮ. У редакції "Свободи", як і під час обіду, відбулася цікава розмова, де ми обмінялися думками та поглядами на ряд проблем і питань нашої дійсности; при розмові в редакції "Свободи" були ще присутні редактори В. ДАВИДЕНКО і І. КЕДРИН.

У середу 10 одвідав УВАН, де зустрівся з головою УВАН проф. М. ВЄТУХОВИМ, з його заст. проф. Д. ГОРНЯТКЕВИЧЕМ, з проф. В. МІЯКОВСЬКИМ, з проф. І. ЗАМШЕЮ, з Вс. ГОЛУБНИЧИМ, з проф. Л. ЧИКАЛЕНКОМ, з Л. ДРАЖЕВСЬКОЮ.

Крім офіційної частини зустрічі, тут також відбулася цікава виміна думок з цілого ряду актуальних проблем.

У четвер, 11-го, був на засіданні Представництва ВО, де інформував про діяльність Президії УНРади в Европі та про тамтешнє становище.

12 грудня відбув пресову конференцію, уряджену й спонзоровану Українським Конгресовим Комітетом. Керували конференцією д-р Д. Галичин та ред. Володимир Душник. На цій конференції я дав відповіді на цілий ряд поставлених представниками американської преси питань. На думку людей, присутніх на тій конференції, вона пройшла добре, на високому рівні. Шкода лише, що в зв'язку із страйком і невиходом найбільших щоденників, кількість присутніх кореспондентів була менша, ніж сподівалися. Я особисто дуже вдячний УКК, а зокрема п. Д. Галичинові й ред. В. Душникові за організацію цієї конференції.

У суботу 13 грудня був на засіданні екзекутиви Українського Конгресового Комітету, де виступив з короткою промовою у відповідь на привітання президента УКК д-ра Галичина, та відповів на низку поставлених питань, у тім числі й на питання пов'язані з працею УНРади.

У цю ж суботу мав приємність бути на хрестинах нової громадянки "американської України" — донечки панства ФЕДОРЕНКІВ, де дуже гарно провів час, за що дуже дякую батькам. Їхній доньці ОКСАНІ зичу багато-багато щастя!

У неділю 14 був на Службі Божій, а потім на панахиді по світлої пам'яті А. ЛІВИЦЬКОМУ, колишньому Президентові УНР в екзилі, що відбулася в церкві св. Володимира.

Того ж дня був, як гість, на засіданні ГУ ОУРДП.

На четвер 18 грудня голова Українського Робітничого Союзу п. А. БАТЮК запросив у м. Скрентон. У Скрентоні відвідаю УРСоюз та редакцію тижневика "Народня Воля".

20 грудня має бути моя доповідь у Нью-Йорку для широкого громадянства на тему "БАТЬКІВЩИНА І МИ". Та про це, як і про інші події, буде поінформовано потім.

Ось так. Як бачите, я не скучаю тут.

ВОЛ.: Справді, скучати Вам тут не доводиться, але виспатись, мабуть, також ніколи. Та канадська частина наших читачів дуже цікавиться, як довго Ви будете на нашому континенті взагалі і коли прийдете до нас, у Канаду?

БАГР.: Канаду я маю відвідати в січні або на почат-

ку лютого. Ще не устійнено точного пляну моїх виступів, але буде устійнено найближчими днями. Загалом я збираюся бути в Америці й Канаді 3 місяці. Мета мого приїзду сюди: бути на з'їзді письменників, зустрітися з українським громадянством, що живе в цих країнах, зокрема зустрітися з моїми читачами, відбути кілька публічних виступів політичного характеру та кілька літературних виступів в обох країнах.

ВОЛ.: А що б Ви могли сказати про з'їзд письменників у Нью-Йорку?

БАГР.: З'їзд письменників у Нью-Йорку відбувся дуже добре, на дуже високому рівні. Значення його велике, коли взяти до уваги, що ближчим часом має відбутися з'їзд письменників окупованої України. Значення цього вільного з'їзду — у його протиставленні з'їздові підневільних письменників в окупованій Батьківщині.

ВОЛ.: Коли ми вже зачепили літературні справи, то я хотів би знати, що Ви думаєте про сьогоднішню українську літературу в окупованій Україні, точніш: чи можливе тепер відродження, подібне до відродження 20-их років нашого століття? Як Ви розцінюєте реабілітаційний процес в Україні: чи це "добра воля" окупанта, його, сказати б, переродження, чи це пояснюється іншими причинами?

БАГР.: Процес відродження якраз іде. Це ніяк не заслуга більшовицького режиму, а вислід натиску української вітальної сили знизу, чому певною мірою сприяє ліберальніша політика більшовиків через зовнішні й внутрішні обставини. Але чи цей процес буде цілком подібний до відродження 20-их років — це трудно сказати, рівно ж як і про те, чим він закінчиться. Одне можна сказати з певністю: більшовикам він не до душі та що вони, мабуть, свого часу вжиють усіх заходів, щоб знову обезголовити український нарід в Україні.

Реабілітаційний процес в Україні — це процес посмертного присвоювання собі видатних діячів української літератури, науки, мистецтва; це процес своєрідного причісування мертвих під комуністичну московську гребінку. Себто — це експлуатація мертвих. Одначе в цім процесі не причісують, а значить і не реабілітують, тих, кого не можна причесати ніяким гребенем, як от, приміром, М. ХВИЛЬОВОГО, М. ВОЛОБУЇВА, В. ПІДМОГИЛЬНОГО та багато інших.

ВОЛ.: Дякую. Я думаю, що нашим читачам буде також цікаво знати, що думаєте Ви, як один з найвизначніших наших письменників, про сучасні завдання еміґраційних письменників, митців, вчених?

БАГР.: Найперше — вони б мусіли активно працювати й давати хорошу продукцію, робити здорову конкуренцію вільної літератури з підневільною. Друге — вони б мусіли максимально промощувати шлях у світову літературу, стремлячи до того, щоб одного дня за винняткову якусь працю здобути НОБЕЛІВСЬКУ ПРЕМІЮ. Це справа чести цілої української літератури; останнє особливо важливе тому, що через специфічне становище нашої літератури й письменників на батьківщині, здобути звідтіля таку почесть майже неможливо. А найголовніше — українські письменники на еміґрації мусіли б робити все, щоб послаблювати ланцюги, якими скована наша література там, під окупантом.

ВОЛ.: Як Ви почуваєте себе тепер фізично й морально?

БАГР.: Фізично я почуваюсь добре, принаймні оці всі дні, відколи я в Америці. Вірю, що так буде й далі. Морально д у ж е д о б р е.

ВОЛ.: Це справді приємна відповідь! А коли так, то дозвольте запитати: над якими творами працюєте тепер?

БАГР.: Працюю я тепер над 2-им і 3-ім томами "Буйного вітру". Та особливо мене полонила праця над романом про повстання на панцирникові "Потьомкін". Другий і третій томи "Буйного вітру" в чернетці вже зроблені, треба тільки опрацювати їх, приготувати до друку. Книга ж про панцерник "Потьомкін" — річ нова. Що з того вийде, я ще не знаю. Моя ж мета така: повстання на "Потьомкіні" вернути українській історії, бо через пасивність нашої літератури її від нашої історії відібрано.

ВОЛ.: Ваш роман "Тигролови" був тричі виданий англійською мовою (у Канаді, Англії і в США) і одержав найкращі оцінки чужої критики. Ви були першим нашим письменником, що здобув не тільки серце українського читача, а й серце читача англомовного. Чи думаєте ще щось видавати англійською мовою? Коли так, то що саме й коли та де, і чим українське грома-

дянство та наші установи й організації могли б Вам допомогти в цьому?

БАГР.: Я б хотів конче англійською мовою видати "Сад Гетсиманський". Також і французькою. До цього вживаються заходи. Англійською, мабуть, удасться видати коштами якогось американського видавництва. Щождо французького видання — то важко. У Франції українську книгу так просто просунути дуже й дуже важко, бо важко там знайти справжніх прихильників української літератури і української справи. Тому — єдина можливість видати книгу у Франції, — це вкласти якісь кошти самому на початку. А потім воно вже піде власним ходом, якщо книга зверне на себе увагу. Біда тільки в тому, що тих коштів немає. Проте, якщо ця книга буде видана англійською мовою, тоді проблема коштів для французького видання відпаде, бо тоді може знайдеться видавець і у Франції. Може. Чи могло би мені допомогти чимсь українське громадянство, наші установи та організації? Очевидно. Але це тільки в тім випадку, якщо б я вирішив видати книгу, у французькому перекладі, тоді потрібні були б гроші. Тільки тут є одно "але" — наше громадянство так втомлене різними збірками, що ще й мені звертатися в такій справі — це було би занадто.

ВОЛ.: Поскільки Ви очолюєте УНРаду, то дозвольте поставити ще пару політичних питань. Перше: які завдання УНРади сьогодні, як Ви оцінюєте внутрішньо-українське становище на еміґрації та які на Вашу думку є надії на повне об'єднання еміґрації навколо Державного Центру?

БАГР.: Обсяг завдань УНРади такий, що для з'ясування їх потрібно б більше місця. Тому я стисло скажу тільки про найголовніше. До найголовніших завдань УНРади належать: активізація української справи в зовнішньому світі, об'єднання українських політичних сил в ділянці нашого внутрішнього життя та координація їхньої дії назовні. Які вигляди на повне об'єднання еміґрації навколо Державного Центру? Не втрачаємо надій. Національна рація й логіка говорять за потребу й за конечність довершення цього об'єднання.

ВОЛ.: А чи не могли б Ви відповісти ще й на питання, чи має наш Державний Центр зв'язки з поневоленою Україною?

БАГР.: Моральні — так. Під цим оглядом значення Державного Центру дуже велике й позиції його в Україні, серед нашого народу, дуже міцні. Доходять відомості, що про існування УНРади й ДЦ в цілому не тільки знають широкі маси в Україні, а й пов'язують з ним великі надії на своє розкріпачення й свободу та незалежність. Щодо організаційних зв'язків — це питання дуже складне для вияснення. А може воно й недоречне для виснювання в пресі.

ВОЛ.: Дозволите ще поставити одне питання Вам, як лідерові УРДП?

БАГР.: Прошу дуже!

ВОЛ.: Чи Українська Революційна-Демократична Партія має зв'язки з українським поневоленим народом (чи доходять в Україну її видання, заклики радіом тощо) і як Ви оцінюєте можливості революційної баратьби в Україні?

БАГР.: Щодо можливостей революційної боротьби в окупованій Україні зараз: очевидно, сьогодні можливості революційної боротьби в Україні великі. Лише як розуміти ту революційну боротьбу? Якщо розуміти її, як боротьбу з б р о й н у, п о в с т а н ч у, то жадних можливостей для цього тепер не існує. Та й немає рації такої дії. А щодо прямих зв'язків партії, до якої я належу, то я дозволю собі це питання опустити. З причин зрозумілих.

ВОЛ.: Може ще маєте щось сказати читачам "Нових Днів", які є й Вашими читачами (не тільки тому, що вони, як люди культурні й освічені, читають Ваші книги, а ще й тому, що Ви один із співробітників обох наших журналів), і більшість яких Вас дуже шанує як визначного нашого письменника й політичного діяча?

БАГР.: Ще прошу переказати читачам "Нових Днів" мій щирий привіт і вислови моєї пошани й подяки за те, що вони підтримують такий гарний журнал, дають йому змогу розвиватися й діяти для загального добра. Прошу також передати подяку й за те, що вони читають і мої скромні твори та ще й підтримують мене матеріяльно і морально, створюючи умови, які письменникові конечні і без яких він не може жити й успішно працювати.

ВОЛ.: Сердечно дякую за Вашу терпеливість і за докладні відповіді. Також щиро дякую від себе і від наших читачів за гарну оцінку нашої незначної праці. Бажаємо Вам, Іване Павловичу, дальших успіхів у ділянці літератури та політики!

Перший з'їзд українських письменників на еміґрації

ПЕРЕБІГ ПЕРШОГО З'ЇЗДУ ПИСЬМЕННИКІВ

6-7 грудня 1958 року в Нью-Йорку з ініціятиви об'єднання письменників "Слово" відбувся з'їзд письменників, поетів, критиків та літературознавців. Разом з'їхалось 59 осіб, а майже стільки прислали заяви, що підтримують з'їзд і вступають в члени об'єднання "Слово". Таким чином з майже локальної організації, яка досі об'єднувала переважно письменників Нью-Йорку і Філядельфії, "Слово" перетворилось тепер у загально-українську спілку письменників, що діють поза межами України.

З'їзд відкрив голова "Слова" Григорій К о с т ю к, який підкреслив, що дві дати спонукали скликати з'їзд саме цього року: тепер припадають двадцять п'яті роковини масового винищення письменників в Україні, і кінчається десять років від часу, як механічно перестав діяти МУР. За цей час підросли молоді кадри української літератури. Літературний процес на еміґрації зумовлений двома моментами: катастрофальні події в часі становлення нашої нації та терор на рідних землях. "Це нас не може не хвилювати і про це ми не можемо мовчати", — сказав Г. Костюк.

У. С а м ч у к у своїй промові зазначив, що МУР (Мистецький Український Рух), був майже всеобіймаючою літературною організацією. Занепад його спричинився розселенням письменників, особистими почуваннями, новими умовами життя. Але ми потребуємо тяглости, лінії, традиції. Література — це синтеза, і об'єднання літераторів повинно також бути синтезою.

Після кількох привітів і перерви Б. К р а в ц і в зачитує доповідь про українську літературу в окупованій Україні, що становила основну доповідь на з'їзді.

Найдетальніше спинився Кравців на аналізі тих, кого реабілітовано в Україні. Перш за все —

затятих письменників-комуністів, як Чумак, що згинув від кулі білих і якого було "незаслужено забуто", тобто викреслено із списка поетів з наказу Сталіна. До таких же належать і Микитенко, Ірчан, Іван Кулик, (що був консулом у Канаді, тепер перевидано його книжку "Записки консула").

Кравців відзначив і цікавий факт, що при реабілітації Івана Крушельницького в Антологію української поезії включено його твори, але фото вміщено його брата, Тараса, розстріляного разом з Іваном.

Ні про кого з них не сказано, чи вони були розстріляні, чи згинули на засланні, а згадується тільки "трагічна смерть" та "незаслужене забуття".

Інша група — так би мовити, помірковані комуністи як Епік, Гордій Коцюба, Досвітній. Туди ж зачислено і Євгена Фоміна, розстріляного німцями за співпрацю з українськими націоналістами, і виданого німцям саме більшовицькими підпільними аґентами.

Окрема група, це так звані "поновлені в членах Спілки Українських Письменників", але тут ніколи не можна знати, чи "поновлений в членах" ще живе, чи його поновлюють після смерти. Факт лишається той, що коли ці "поновлені" ще живуть, як Зінаїда Тулуб чи В. Ґжицький, то вони мусять докорінно переробити свої твори, і Ґжицький, поруч з неґативним типом росіянина мусів увести спеціяльні розділи, у яких діє позитивний росіянин. Поновлено Антоненка-Давидовича, Мисика, Шкрумеляка.

Крім того, тепер допущено в українську літературу багатьох передреволюційних письменників, яких раніш не згадувалось, як Свидницький, Бордуляк, Чарнецький, Самійленко. Але щодо Олени Пчілки та Агатанґела Кримського іде суперечка — чи включити їх у літературу, чи ні, а також іде суперечка і за Хвильового, Олеся, режисера Леся Курбаса.

Список не реабілітованих дуже великий, але всі вони бодай згадуються в другому томі "Історії Української Літератури", виданому в Києві. Серед них: Буревій, Влизько, Микола Вороний, Марко Вороний, Михайло Могилянський, Лада Могилянська, Г. Косинка, Л. Старицька-Черняхівська, Майк Йогансен, Аркадій Казка та інші.

Щодо реабілітації, то процес уже закінчується і нема підстав чекати ще якихось несподіванок.

Окреме місце займають не реабілітовані твори, як "Замість сонетів і октав" Тичини, чи "Чотири Шаблі" Яновського.

Поетів в окупованій Україні можна поділити на групи:

Найстарші: заслужені, лауреати, орденоносці, що стоять збоку, дивляться на молодь згори, часом хіба засуджуючи, як Бажан, спроби ревізіонізму. До них належать Тичина, Рильський, Бажан, Корнійчук...

Середні: Малишко, Дорошко, Первомайський — обережно, але підтримують вимоги молоді, яка протестує проти надмірної публіцистики в поезії.

Далі ідуть молодші, яких цікавить писати і про кохання, і про зорі.

Щодо прозаїків, то вони з охотою тікають в історію і пригодницький роман, тому партія мусіла почати боротьбу "за сучасність в літературі". Читач, очевидно, також прагне чогось, що відводило б його від безнадійної більшовицької дійсности, бо найбільші тиражі — 30.000-50.000 — мають саме історичні та пригодницькі твори.

Але порівняно до так званих "всесоюзних" авторів, тобто до видань російською мовою, це дуже малі тиражі, бо "всесоюзні" видаються в сотнях тисяч.

Мовна ситуація в Україні надзвичайно важка. Хоч для пропаґанди в газетах друкуються статті в обороні української мови, але згідно з тезами про шкільництво М. Хрущова, учні російських шкіл в Україні, які досі обов'язково мусіли вивчати українську мову, тепер від цього обов'язку звільнені.

Кравців зазначає, що існує й підпільна література, і зачитує вірш "Їдемо, їдемо", що нелегально дістався до Америки, і де описується, як повертаються з заслання бувші в'язні "з сухотами в легенях, з трахомою в очах".

Промова І.Багряного була ствердженням думки про нерозривність літературного процесу в Україні і на еміграції. В Україні чується гін до самоствердження — і людини і нації. Партія ледве вправляється скерувати цей гін у бажаному їй напрямі. Чому реабілітують? Хто це робить? Тисне Україна! Україна тисне на Москву. Вплив наш взаємний — підрадянські автори впливають на нас, ми — на них. "І це буде завжди! Хіба ми поснемо — тоді перестанемо впливати". Він висунув і проблему критики, творчої критики, бо злоба критики може вбити письменника, особливо нас, з нашими і так розбитими нервами.

А для себе "ми повинні розв'язати проблему позитивного героя", — каже Багряний. Більшовики вже часом договорюються навіть до радянської "надлюдини", що була б прикладом іншим. Ми маємо місію — створити Україні позитивного героя. Люта реакція ворога показує, що ми недаром сюди йшли.

На цьому перший день нарад закінчився. Поскільки доповідь Кравцева була дуже ґрунтовна й цікава, ніхто не питав, чому не читав на цю тему І. Кошелівець, як то було оголошено в газетах. Але через ці зміни, на другий день з'їзду вже нікому було зробити доповіді про нашу тутешню літературу, бо саме на цю тему мав говорити Кравців. Отже, виступив з цією доповіддю Ю. Дивнич, який, своїм звичаєм, говорив уривчато, розкидано, катеґорично, — і про все, до китайських комун включно.

Після цього настала найцікавіша точка з'їзду: виступи письменників. Вони виходили кожен з своїми думками, проблемами, питаннями — на які вже не було часу відповісти чи обговорити їх. Але саме ця різноманітність думок та проблем є найкращим свідченням творчого здоров'я нашої літератури.

Так, Г. Журба висунула думку, що ми тепер переживаємо добу автобіографічних творів, коли кожний письменник спішить зафіксувати те, що він бачив і знає, бо воно може проминути безслідно. Письменник стоїть самітний, не маємо органу, який би об'єднував нас, нема журналу, а є журнальчики. Прагнення правди часом доходить до натуралізму, але це обмежує письменника і людину. Не маємо доброзичливої критики.

Б. Бойчук зазначає, що з'їзд проходить під

знаком політики. Чому не висуваються питання філософські? Ми стоїмо перед духовою руїною — треба будувати духові світи. Кожен письменник повинен мати свій філософський світ. Письменникові не можна ставити вимог — він пише, як хоче і як може.

Л. Полтава зазначає, що з'їзд неповний, багатьох письменників нема. Підкреслює вагу дитячої літератури і закликає письменників працювати в цій галузі. В Україні дитячої української літератури нема: там дітей і русифікують і комунізують. Треба творити дітям казку.

Галан говорив про потребу консолідації сил. Він згадує "Нову Генерацію", членом якої він був. "Ми всі були дружні". Тепер потрібне товариське єднання, яке допоможе кожному розвивати свою творчість.

Далі знову говорив Багряний, який протестував проти "погребного" тону, проти навмисного, наперед установленого песимізму. Головний стрижень літератури — оптимізм. Народу не можна вбити; коли народові відрізують голову — виростає нова. Безперспективність може бути властива іншим літературам, але не нам, бо ми маємо мету.

Мелешко відзначає трагедію українського письменника — відірваність від читача, почуття, що читача нема.

На цьому дискусія припинилась (на неї було приділено час від 12.30 до 2 години) — і члени "Слова" — старі й нові — пішли вибирати нову управу. Головою обрано знову Костюка, Самчук має діяти у Канаді, Багряний — у Европі. Крім того в управу увійшли: Кравців, Гуменна, Керницький, О. Тарнавський, Дивнич і Богдан Бойчук.

Основною нотою з'їзду було змагання між загробними підвиваннями песимістів, і здоровим, тверезим підходом до справи. Особливо багато на панахидний глас виводив Дивнич, а проти нього виходив Багряний і твердив з властивою йому експансивністю, що всіх нудярів із безупинними сльозами треба послати "до ста чортів".

Літературний вечір, що відбувся в залі Українського Народнього Дому в Нью-Йорку, показав велику різноманітність у творах, від досить поміркованого "модернізму" Еми Андієвської, до реалізму Самчука. Дивно вразили два виступи: Парфанович, яка все писала про людину і про квіти, а тепер раптом "завела" про "сталеві зуби" і "залізні очі", при чому, очевидно, хотіла читача налякати, але йому, як колись Толстому, зовсім не було страшно.

В тому самому дусі виступив і Микола Понеділок, скаржучись, що йому просто нема куди подітись: в Америці стіни тремтять від авт, а в Україні нема чобіт! Цікаві вірші були Зуєвського, з якого чомусь зробили символіста, і молодого Шанковського, який іде, здається, під впливом Бажана і Яновського, хоч з одного вірша ще важко судити.

Були на з'їзді і два трагікомічних моменти, коли, невідомо чому, в атмосферу з'їзду дехто хотів внести політичний момент. Але, на щастя, все це угамувалось досить швидко і просто, а з'їзд досяг своєї мети: згуртував у одній організації "рівних і різних" письменників, яким доля судила творити вільну українську літературу поза межами України.

Л. Коваленко

ПРО З'ЇЗД ЩЕ Й З ІНШОГО БОКУ

Кілька слів про увагу громадянства до нашого з'їзду

Справді: з'їзд письменників був і ще є й досі у центрі уваги всього культурного громадянства. На жаль, було мало статтей у пресі про з'їзд перед самим з'їздом. Та це не завадило тому, що майже всі наші політичні партії насторожились. Деякі з них (особливо ота "найреволюційніша" і "найнаціоналістичніша") повели кампанію, щоб з'їзд не відбувся, або коли вже й відбудеться, то щоб у ньому взяло участь найменше число письменників.

Щоб не бути голословним, пригадаю, що в "Гомоні України" (Торонто) за яких два тижні перед з'їздом було вміщено нотатку про з'їзд, у якій запевнялось, що в ньому візьмуть участь лише письменники одного напрямку ("хвильовисти", "неокомуністи" і т. д.), а добре було б, мовляв, щоб він був загальноукраїнським з'їздом...

Це треба було розуміти, як директиву для початку кампанії. Така кампанія й почалась: відбувалися доповіді (у Торонті й Нью-Йорку та в інших містах), у яких вульгарно й брутально атаковано керівників "Слова" (Костюка, Дивнича, Шереха, Гуменну, а в Торонті не минули й Волиняка ще!) за "націоналкомунізм", "хвильовизм" і т. д. Характерний деталь: атаковані за комунізм відбули більшовицьку каторгу і тільки випадково вижили, а атакуючі сиділи собі благополучно вдома, а то й були на курортах у Криму чи на Кавказі, щоб тепер, на еміграції, писати повісті з часів свого перебування на сталінських курортах... Автор цих рядків, наприклад, на курортах не був — його "курортами" були: Тюрпод (тюремний подотдел ГПУ у Липках), спецкорпус Лук'янівської тюрми в Києві, Біломорсько-Балтійський Канал, "Вилка" у Дніпропетровській тюрмі... Говорю про себе, щоб бути точним. Але **це саме** стосується й Багряного, Дивнича, Костюка, Гірняка, не посилали на курорти в Ялту й Шереха та Гуменної...

Щоб унести заколот перед з'їздом, у тому ж "Гомоні України" було, — ні сіло, ні впало! — видруковано "спецзаяву" одної письменниці, яка в той час, як ми були по тюрмах та каналах, була в Криму. Ця письменниця, ніби на запити своїх читачів, вияснює, що нічого спільного з сяким-таким з'їздом письменників у Нью-Йорку не має і брати участи в ньому не буде...

Заява, як бачимо, дуже вимовна і оприлюднена вона саме вчасно...

Несподіванкою (бодай для мене) був факт, що опозиційно поставилась до з'їзду письменників і група Миколи Лебедя, так звана "двійка". Факт, що І. Кошелівець (редактор "Української Літературної Газети", яка видається додатком до "Сучасної України") відмовився читати давно заповіджену доповідь про сучасну літературу в Україні. Деталів цієї справи я ще не знаю, але знаю напевно, що І. Кошелівець відмовився від доповіді перед самим з'їздом ніяк не через погану нью-йоркську погоду. Про це знали і всі учасники з'їзду.

Поскільки ж У. Самчук у своїй доповіді про актуальні проблеми сучасної літератури говорив тільки про традиції МУР-у, Б. Кравців мусів "на ходу" переключитись на доповідь, призначену І. Кошелівцеві, а Ю. Дивнич мусів теж "на ґвалт" говорити про сучасну еміґраційну літературу, — то всі доповіді на з'їзді були не підготовані, що виключало творчу дискусію. Про це говорили в дискусіях, зокрема Іван Багряний, який висловився не лише про єдність літератури на еміґрації і в окупованій Україні, а ще й зазначив, що на з'їзді треба б обговорити цілий ряд проблем, зокрема проблему позитивного героя в літературі, але доповіді не дають для цього матеріялу...

Так партійна "політика" фактично зірвала доповіді на з'їзді і позбавила письменників можливости обговорювати найважливіші проблеми літератури. І про це громадянство, бодай читачі нашого журналу, знати мусять.

Та були й промахи самих письменників. От, для прикладу, У. Самчук у своїй доповіді весь час не міг відірватись від МУР-у. Я не хочу зневажати МУР, як майже всеобіймаючу письменницьку організацію на еміґрації, яка в свій час не могла не мати значення для нашої літератури, але коли вже доповідати на з'їзді письменників про традиції, то можна в нашій літературі знайти чимало цікавіших і потрібніших традицій, ніж традиції МУР-у, в існуванні яких не можна не сумніватись...

Мене дуже тішить, що наші партії так уважно ставляться до письменників, що вони уважно стежать за ними, відчувають їх вагу в суспільстві, хочуть через них оволодіти душами еміґрації. Але мені сумно, що вони, партії, настільки закостеніли, що не можуть зрозуміти, яка різниця між 1948 і 1958 роком, і яка різниця між Мюнхеном, для прикладу, і Нью-Йорком. Просто соромно за них стає!

Багото поважних гостей на з'їзді

Та не всі партії однакові. Були там і інші наші партії. Та ті інші цікавились не підкоренням письменника своїй владі, а думали лиш про те, як би то з'їзд удався, як би то сталось так, щоб він був масовіший, щоб він відкрив нову сторінку в історії еміґраційної літератури, якщо не історії нашої літератури взагалі. До цих партій належали партії, які творять УНРаду: були на з'їзді представники УНДС, соціялістів, провідники УРДП в США тощо.

Були й представники наукових установ — УВАН (проф. Ветухов) та НТШ (Б. Кравців), були керівники Державного Центру та УНРади (президент С. Витвицький та голова УНРади І. Багряний), був і голова УККА (Д. Галичин), та голова ЗУДАК-у (В. Галан). Усі вони вітали з'їзд від організацій та установ, які вони очолюють.

Була на з'їзді і сильна група УГВР на чолі з М. Лебедем (Ортинський, Шанковський, Прокоп, Стахів тощо). Були звичайно й "революційні націоналісти", але сиділи тихо, не осмілюючись починати "акцію", бо на успіх розраховувати не могли. А що щось було заплянувано, то було ясно ще від суботи. Одна з "революційних" діячок мала квіти і весь час тримала їх у папері під своїм стільцем. Як тільки сталась така собі "перестрілочка" між Ю. Дивничем і одною з учасниць з'їзду, то та пані зірвалась з місця і відразу підскочила з квітами до тієї "нібиопозиціонерки". Та обурено відкинула квіти і тут трохи чи не почалась "революційна акція", але за пару хвилин все це було ліквідоване і "революціонери" "посрамльонниє і поражонниє" відступили і зникли із залі... Ніхто, звичайно, за ними не шкодував.

Ще трошки про літературний вечір

Л. Коваленко пише про літературний вечір і я не буду повторюватись, хоч далеко не у всьому згоден з нею. Я хочу лиш відзначити, що вечір був дуже пам'ятний для мене своєю формою.

Перш за все у вечорі взяли участь понад два десятки письменників від найповажніших і від найзаслуженіших у нашій літературі (Багряний, Самчук) до наймолодших ("модерністи" та Раїса Шумська), які тільки но входять у літературу. І це було дуже добре.

Керував вечором Ю. Дивнич. Керував дуже добре. Головне, що він, Дивнич, уникнув отієї докторсько - маґістерсько - маслосоюзно - директорсько-нудно-солодкої лімонадности: він нікому не дякував, нікого не величав. За понад десять літ життя на американському континенті я оце вперше був на вечорі, яким керували культурно. Це мені була найбільша приємність! Правда, Дивнич був раз спіткнувся через еміґрантський міщанський поріг, коли представляв С. Парфанович: "Зараз виступить пані доктор Софія Парфанович", сказав він. Вийшла пані доктор Софія Парфанович на естраду і щось шепоче Дивничеві. Юрій Андріянович посміхнувся і поправився: "Вибачте, виступить Софія Парфанович..." В кінці вечора Дивнич подякував лиш усім читачам, які прийшли на зустріч з авторами.

Багатьом нашим громадським діячам треба було побути на цьому вечорі і повчитись!

Заля була переповнена, публіка вдоволена. Вечір був дуже культурний і вдалий. Найбільший успіх на вечорі мав... покійний Олександер Довженко, уривок із "Зачарованої Десни" якого винятково добре прочитав Йосип Гірняк.

Трошки про концерт і вечерю

У неділю на закінчення зїзду в залі Українського Інституту Америки відбувся концерт. У концерті взяли участь: Ганна Ширей, яка співала сама і в дуеті з Л. Рейнаровичем, І. Орловська, яка виконала кілька творів М. Фоменка під акомпаньямент автора, Л. Рейнарович, Л. Полтава, та Й. Гірняк, що з небуденним успіхом прочитав дві гумориски О. Вишні, присвячені письменникам.

На домагання публіки поза програмою виступив піяніст В. Кіпа, який виконав чотири власних мініятюри на українські теми і два етюди Шопена. Публіка його вітала оваційно.

На закінчення відбулася вечеря. Їли й пили як хто хотів: хто стоячи, а хто сидячи, хто сяючий, а хто зажурений. Я, наприклад, був з винятково болящою головою, то не все і не всіх бачив. Багато чого відчувати не міг, то про окремих людей нічого не напишу. А писати було б про що, бо людей було багато і люди здебільша цікаві й оригінальні. Розійшлись усі аж по першій ночі...

Чого в мене боліла голова... І душа також!

Одержавши запрошення на з'їзд, я повідомив управу "Слова", що маю намір приїхати. В кінці листа додав ще й таке: "Хотів би піддати Вам думку запросити на з'їзд поета й критика Вадима Сварога, якщо Ви досі ше того не зробили. Людина він така, що на з'їзді йому варто б бути. В об'єднанні письменників також. Та це, врешті, Ваша справа — я тільки піддаю свою думку, яка, звичайно, не може зобов'язувати нікого. На всяк випадок подаю його адресу..."

Був певен, що В. Сварог запрошення одержав. Не бачучи його на з'їзді, вирішив, що він не міг приїхати. Аж у неділю увечорі довідався, що його не запросили. Була довга суперечка, ніби, і дехто, — кому писання Сварога не подобається і хто його, очевидно, дуже боїться, — у тих суперечках переміг. Коли я офіційно запитав голову "Слова" Г. Костюка, чи правда, що не запросили Сварога, то почув відповідь:

— На жаль, так. Я цілком згоден з вами, що він мусів бути на з'їзді, але що я міг зробити? Мене переголосували...

От я й захворів. Спочатку заболіла душа, потім голова і пропав вечір. Це для мене був справжній удар: на нашому з'їзді, наші хороші люди, які денно й нощно присягають у толеранції, домагаються волі думки й волі слова, для себе, врешті, які самі ту волю слова здобули аж в Америці, так оці благородні люди іншу людину, яка в справах літератури не поділяє їх поглядів, грубою фізичною перевагою (кількістю голосів!) усувають із з'їзду...

А Сварог же — великий чи малий, але єдиний сьогодні діючий критик на еміграції.

Ну, хіба від цього не захворієш? Хіба не треба бути янголом, щоб ще хоч трошки вірити в людську совість і ...гідність?

Дякувати Богові, що я зробив навпаки...

Як і кожна людина, я маю свої смаки, власні погляди в ділянці політики, а тим більше в літературі. Я своїх поглядів ніколи не зрікаюсь, але й ніколи їх не ховаю. Та ніколи нікому їх і не накидаю. Найбільшою мені приємністю є дати комусь змогу висловити в "Нових Днях" погляди, яких я не поділяю. Признатися щиро, то більше половини матеріялів, друкованих у нашому журналі, мені не подобоються.

Я дуже безнадійно дивлюсь на так звану "модерну" поезію. Я вважаю її реакційною, ніяк не модерною, а навпаки — застарілою, назадницькою.

Я цілком згоден з думкою І. Багряного, яку він висловив на з'їзді: "Модерна поезія та, яка швидче знаходить шлях до людської душі". Але я вмер би від сорому, якби додумався, що треба на наших "модерністів" робити якісь утиски, позбавляти їх волі творчости, не давати їм змоги видрукувати свої твори. Якби справді так, то чи варто було міняти можливість одержати орден Леніна (то вже не так і важко, якщо дуже того захочеш!) на сталінську тюрягу? Та й чи варто було б поневірятись на еміграції, давати приємність маленьким люденяточкам топтатись по твоїй душі і людській гідності, що в нас майже щоденно трапляється? Можна було собі "благоденствувати" і під більшовиками!

Тож сидячи на літературному вечорі поруч з Людмилою та Олегом Зуєвськими, я кажу:

— Пані Людмило, покажіть мені, врешті, хоч одну нашу "модерністку" чи "модерніста"!

— Отам у куті стоїть цілий гурт — ото вони й є.

І я, не довго думаючи, залишаю свою симпатичну сусідку і мчу у другий кут залі:

— Добривечір! Здається, ви всі "модерністи". Хочу познайомитись: моє прізвище Волиняк, редактор "Нових Днів"...

Одна з "модерністок":

— А що то таке "Нові Дні"?

— Це таке собі канадське не модерне журналеняточко... — кажу я. Та мене перебиває один з модерністів, пояснюючи:

— "Нові Дні" — журнал, у якому Сварог нас завжди лає.

— О, о! Знаю, знаю! Я маю десь у хаті одне число з Свароговою статтею... А між іншим, я написала Сварогові листа і одержала від нього дуже гарну відповідь.

— Поганої відповіді ви від нього, звичайно, одержати не могли, бо...

...Але не переказуватиму дальшої розмови, скажу тільки, що я цілком щиро й поважно, запросив усіх "модерністок" і "модерністів" до співпраці в "Нових Днях". І всі вони мені ту співпрацю обіцяли.

Це було в суботу о 10-ій вечора. У неділю ж о 10-ій вечора я довідався, що дехто з тих модерністів і їх духові опікуни "переголосували", щоб В. Сварог не мав права бути на зїзді. Тоді в мене заболіла душа, а потім голова. І єдиною втіхою мені в той нещасливий вечір було те, що я міг з полегкістю сказати: "Дякувати Богові, що я зробив навпаки!"

І це "навпаки" лишається в силі й сьогодні: Найсимпатичніші і наймиліші в світі "модерністки" і "модерністи"! Сторінки "Нових Днів" для вас завжди відкриті, хоч я вашою поезією ніколи не захоплювався. Ви маєте право на волю думки і слова, на волю творчости. І на волю помилятись. Чекаю на виконання вашої обіцянки. І не гнівайтесь, що я слово "модерніст" беру в лапки — я не хочу цим вас зневажати. Я тільки певен, що цей епітет вам додали помилково. А якщо б нам довелось колись "воюватись", то будемо битись не фізично (переголосовувати один одного), а дужатимемось розумом і життєвою правдою — то найкраща і найчесніша зброя.

Підсумки? З'їзд був, як на наші умови, дуже добрий і цікавий. Значення його велике. З'їзд ухвалив вислати звернення до братів-письменників в

окупованій Україні. Написати те звернення доручено І. Багряному, Б. Кравцеву та У. Самчукові.

З'їзд проходив — від першого й до останнього слова! — під знаком єдности письменників із своїм поневоленим народом. На щастя, хоч письменники уміють відокремити наш народ від російської більшовицької окупаційної влади. І в цьому — найбільша діюча сила еміґрації. Якби ті партії, які замість наміру поневолити письменників, вислали свій актив на з'їзд, щоб помогти письменникам і повчитись від них, то вони справді мали б чого повчитись.

Вірю, що на наступному з'їзді так і станеться.

П. Волиняк

ІЗ ЗАЛІ З'ЇЗДУ

ЗВ'ЯЗКИ З ЧУЖИМИ ЛІТЕРАТУРАМИ

Промова, виголошена на з'їзді

Останнє спеціяльне видання "Літературного Додатку" лондонського "Таймсу" було присвячене проблемі книжки у нашому змінному світі, чи точніше питанню, яке майбутнє книжки. Проблема ця, хоч заторкує цілі суспільства і народи, найбільше турбує самих письменників. Письменники в Англії, та й не лише в Англії живуть у страху, що вони втрачають постійно свою авдиторію. Є такі песимістичні погляди, що людина перестане взагалі комунікуватись з іншою людиною за допомогою писаного слова, а саме читання стане такою спеціялізованою дією, як тепер, наприклад, спів, що вимагатиме такої ж підготови і вправи. Так духовий зв'язок людини з людиною, який завдячуємо книжці, мав би зникнути. Ще більша загроза для поезії, хоч поети-мрійники самі мало турбуються нею. Вже тепер читання поезії стало вузько професійним. Хоч усі журнали далі прикрашують свої сторінки поезіями, то справді вони мають дуже мало читачів. Поезії читають лише (??? Ред.) інші поети, далі рідня авторів і критики, чи учителі літератури. Знову ж є тривожні голоси, що поезія завсім зникне і залишиться лише музейним експонатом.

Ще в 1927 році англійський письменник Е. М. Фостер сказав, що романи втратять своїх читачів, а їхнє місце займе кіно. Але не зважаючи на авторитет Фостера сама дійсність не ствердила його передбачення. Вже в наступному році (у 1928) в Англії вийшло друком 3.503 романи, а в останньому 1957 році нових романів в Англії вийшло 3.737. То може й загроза для книжки, якій присвятила увагу найповажніша літературна газета в Англії, не існує? Один із найвідповідальніших сучасних англійських літераторів — поет, письменник, перекладач і критик Роберт Ґрейвс у тому ж числі "Літературного Додатку" каже, що ці песимістичні думки англійських письменників про майбутнє книжки спричинені свідомістю, що від тридцятих років кожна нова книжка в більшості залишається на складі у видавця і нема від цього рятунку. Та Ґрейвс людина реальна і він зразу ставить питання: чи кожна книжка варта читання, чи варта читання одна із сотні виданих книжок? Та й чи можливо людині прочитати все, що друкується? В Англії річно виходить друком коло двадцяти тисяч назов. Якже ж людина може подолати цю книжкову навалу? Самої літературної прози, як я згадав, у 1957 році надруковано (лише нових книжок) 3.737 назов. Тож — якби і був книголюб, який бажав би все це прочитати, тоді не мав би для цього реальної можливости, бо на один день припало б йому прочитати більше десяти книг. А книг поезії вийшло далеко більше.

Та Ґрейвс не ставить пропозиції, щоб зменшити число видань. Та у вільному світі це й неможливо зробити. Це мусіла б зробити урядом контрольована корпорація, для якої в західній демократії нема місця.

Ґрейвс — це один з найвизначніших авторів Англії, а він признається, що може розраховувати лише на кожний третій примірник своєї книжки в Англії. Він має численні переклади на чужі мови, але заявляє, що найбільший прибуток одержує з Югославії та Мадярщини. Ці країни завбогі, щоб перекладати і видавати багато, але тому перекладений твір видають великими тиражами і тому можуть бути щедріші до авторів.

Ґрейвс, хоч бачить ситуацію на книжковому ринку реально, не песиміст. Він стає в обороні читача: Як можна вимагати від читача, щоб читав книжку, якої самий автор не хоче вдруге прочитати, не хоче переписати самого тексту? Якщо сам автор не має любови для свого твору, тоді краще хай він вибере іншу професію. Живемо в часі більше критичному, як творчому. Всесвітня едукація, соціяльне забезпечення, масова продукція, індустріялізація сільського господарства — піднесли вимоги теж до літератури. Письменник мусить стояти на висоті, якщо хоче мати читача. Та все було й буде так, що є люди, чи радше молодь, яких не нахилиш читати книги приписами закону, і є такі, які шукають у книжці цього інтимного зв'язку з другою творчою людиною, зв'язку, якого не може передати ні радіо, ні кіно, ні телебачення, лише особиста зустріч із книжкою.

Це проблеми письменників Англії, яка має велику літературу і велику літературну традицію, яка має книжковий ринок далеко ширший, ніж визначений кордонами самої держави. Як же ж тоді песимістично виглядають ці проблеми в суспільстві українських письменників на еміґрації, які не лише не мають відповідних можливостей для творчости, не мають видавців, не мають преси, яка визначувала б вартість книжок і реклямувала б їх для читача, але не мають, чи мають дуже малу обмежену авдиторію?

Недавно на доповіді редактора Івана Кошелівця запитував один із високоінтеліґентних слухачів: "Виясніть мені, чому письменники в Україні, придавлені таким терором ідеологічної тиранії, все таки пишуть." Я не мав відваги сказати йому замість доповідача, що роблять це, може, і задля заробітку, бо письменницька праця у СРСР оплачується, навіть добре оплачується, порівняно з іншими професіями. Але чому тоді пишуть письменники на еміґрації, посвячуючи свій час, видаючи власні зароблені гроші на оплату видань і не маючи навіть потенційної авдиторії, яка могла б їхні твори зужити?

Значить є глибша причина творчого життя наших письменників на еміґрації, глибша, ніж ба-

жання заробітку, і глибша, ніж бажання виявити себе в літературі. Це відповідальність за життя і розвій української літератури, української культури, бачучи тривалий розгром цієї української літератури і культури окупантською владою в Україні. Цей високий ідеалізм українських письменників на еміграції — це головна сила цих письменників, сила внутрішня, яка дає їм снагу творити, і сила зовнішня, яка хоч насправді дає й малі реальні зв'язки, то стимулює широкі потенційні зв'язки.

Проблема зв'язків надзвичайно актуальна в Україні, цією проблемою турбуються відповідальніші і відважніші літератори. Правда, українські письменники не зацікавлені цією проблемою в тому значенні, як, наприклад, англійські письменники. Якщо мова про зв'язки з авдиторією, то цю авдиторію дає українським письменникам в Україні урядом контрольована система. Можна ще говорити про урядове обмеження видань українською мовою в користь посилення урядової русифікації, але не в тому тут проблема. Еміґраційний письменник може рахувати на збут одної, чи двох тисяч примірників своєї книги і на цьому кінець. Письменник в Україні все ще рахує тираж в десятках тисяч примірників, і разом з тим пропорційний відсоток заробітку. Та проблема відважних і відповідальних літераторів в Україні у зв'язках із широким світом, із світовою літературою і знову ж в ідеальному аспекті, не з думкою про "щедрість", як у Грейвса у відношені до ринку збуту в Югославії чи Мадярщині, але з думкою про місце української літератури серед літератур нашої землі.

Кілька місяців тому в київській "Літературній Газеті" критик Ол. Полторацький в рамах обговорення проблем перед з'їздом письменників написав статтю "Зміцнити зв'язки з літературами світу". Полторацький починає свою статтю майже анекдотично, бо оповідає, як письменники одної із західніх країн, перебуваючи в Україні, радили письменникам України перекладати й видавати клясиків літератури їхньої країни. Письменникам-гостям вияснили в Києві, що клясики їхньої літератури друкуються в Україні більшими тиражами, ніж у їхній власній країні. Але теж поставили питання: А скільки ж то книг клясиків української літератури переклали й видали вони у своїй країні?

І тоді західні письменники мусіли признатись до повної іґнорації української літератури. Хоч і у формі анекдоти, але це сказано міцно і відважно. Правда, Полторацький зразу запобігає заявити, що українська література наладнала зв'язки з такими літературами, як чеська, словацька, болгарська, мадярська, він трафаретно висловлюється, що "ми (українці) приступили разом з російською літературою до освоєння скарбів літератур народів сходу: китайської, корейської, індуської". Та поруч з цим він все ж таки відважується одверто сказати, що "В більшості країн світу становище з пропаґандою української клясичної і сучасної літератури дуже незадовільне. Наша література — одна з найвизначніших і старших літератур світу. Вона по праву може займати і — безперечно — займе в майбутньому належне місце на полицях кожної бібліотеки світу".

Цей майже неймовірний оптимізм Полторацького висказаний не для самого ефекту. Полторацький цілком свідомий, з якою неувагою ставляться інші народи до літератури нашої країни. Він з автентичних переживань під час багатьох зустрічей подає, що французькі письменники ледве знають ім'я Шевченка, зовсім не усвідомлені про творчість і особу нашого Кобзаря бодай у загальному. Полторацький наводить факт, як німецькі письменники, які відвідували Україну, навіть не знали імені Івана Франка, якого личило б їм знати вже хоч би з тих численних перекладів, які зробив Франко з німецької літератури. Полторацький признає, що для справи популяризації української літератури потрібно довгого і складного процесу. Таж українська література, — пригадує Полторацький, — українське слово ще перед півсторіччям заборонялось російським царатом. А головна річ — це брак перекладів, зорганізованого перекладництва. Полторацький подає, що лише в Чехословаччині, Болгарії, Польщі та в Канаді є відповідне число перекладачів, які знають українську мову. В інших країнах української мови не знають, — якщо б і хотіли щось перекласти з української мови, — тоді роблять це за посередництвом російської мови, значить перекладають з російської мови, як це зробив французький письменник Люї Араґон із романом Яновського.

Полторацький пішов далі і зважився критикувати відповідальні чинники, які відповідають за популяризацію української літератури. В Україні існує Українське Товариство Культурного Зв'язку із Закордоном. Це Товариство виготовило дві антології — теж за штампом — в українському ориґіналі і в російському пдрядкованому перекладі, та й розіслало їх до різних країн Товариствам культурних зв'язків із СРСР. І це все, що зробило Товариство для культурних зв'язків з закордоном. У Спілці Письменників України існує Комісія іноземної літератури, але вона, як пише Полторацький, працює по-кустарному. Нема в неї статуту, нема ніякого пляну. Ця Комісія вислала деякі списки українських творів письменникам інших країн із рекомендацією для перекладу і видання. Це все, що зробила ця комісія.

Найбільше завдання цієї комісії — це прийоми письменників із закордону, та й це робить ця Комісія у тіні всемогутньої Спілки Письменників СРСР, значить у тіні "старшого брата". Так само по-кустарному виглядає справа виїзду українських письменників за кордон. Звичайно їде делеґація письменників СРСР, у якій кільканадцять письменників, а для декорації один український, якому вільно представляти себе радянським письменником. Чи ж може цей один письменник з України в переважаючому гурті російських письменників нав'язати контакти для української літератури?

Полторацький намагається дати деяку розв'язку питання зв'язків української літератури з закордоном. Він схвалює видання журналу "Всесвіт", який починає виходити. Він радить видавати спеціяльний журнал "Радянська Україна" для ознайомлення закордону з життям України, в тому теж і літературним життям. Він вимагає, щоб Комісія іноземної літератури у Спілці Письменників України поставила організовано і науково справу культурного обміну з літературами інших народів.

Полторацький заявляє, що Україна після останньої війни вийшла на міжнародну арену. Він каже, що "повинна вийти на міжнародну культурну арену і зайняти достойне їй місце також література нашого народу, одного з найбільших у Европі".

І тут уся помилка Полторацького і нам видається, що він свідомий цієї помилки. Україна не вийшла на міжнародню арену, хоч вона й має місце в Об'єднаних Націях, але це місце лише номінальне, бо воно не утверджене дипломатично-консулярними зв'язками. Україна не вийшла на міжнародню арену, бо вона не є самостійною, а лише самостійна держава може грати ролю в міжнародньому житті. Україна є лише політичною картою в руках московського режиму. Тому теж і література нашого народу не може вийти на міжнародню культурну арену. Полторацький міг написати у своїй статті, що ще сорок років тому українську літературу забороняла царська Росія. Але він не міг сказати, що більшовицька Росія стримує тепер і популяризацію української літератури у світі, і самий розвій нашої літератури в Україні. Бо що ж допоможе журнал "Всесвіт", коли це буде, як побоюється самий Полторацький, лише копія в українській мові російської "Иностранной Литератури", що допоможе журнал "Україна", коли це буде лише пропаґанда так званих "соціялістичних досягнень" під проводом і за допомогою "старшого брата", без якого Україна не спроможна нічого зробити, нащо здадуться науково організовані пляни культурного обміну з іноземними літературами, коли комісія з іноземної літератури і сама Спілка Письменників України не мають змоги самостійно діяти? Нащо здалась пропаґанда за вільні виїзди українських письменників за кордон для зв'язків із літературами світу, якщо і так на такі виїзди не буде дозволу з Москви?

І тому вся турбота Полторацького, — ми віримо, що щира турбота літературного діяча, який душиться в теперішній культурній задусі в Україні, — це лише слова, для яких нема реалізації. Доки українська література і все українське життя в окупованій Москвою Україні тягнеться у хвості російської літератури і культури, доти не може ця наша література вийти на світову культурну арену.

Та вглибившись у як-не-як відважні думки Полторацького, усвідомлюємо, що багато прогалин, за які турбується цей критик, могла б виповнити еміґрація. Адже літературні й культурні діячі еміґрували з України з думкою, щоб виконувати те, чого не дозволяє окупант в Україні. На еміґрації живе поважне число українських письменників і літературних діячів. Кожний із них знає бодай одну чужу мову, кожний із них живе в одному із чужих середовищ і тому кожний із них міг би спричинитись до наладнання зв'язків української літератури з літературами інших народів. На похвалу еміґрації треба сказати, що велика кількість наших еміґраційних письменників працює в ділянці перекладів. Безперечно в ділянці перекладництва еміґрація має більші досягнення, ніж наша країна у себе дома. (Тут можна навести цілий список наших письменників, які зробили переклади цілих томів, чи теж окремих творів — однаково прози й поезії, але, — щоб не скривдити когось пропуском, — я краще не згадуватиму імен). Ще більше: еміґраційні письменники мали щастя в перекладі їхніх творів чужими мовами, а саме це досі було найважчим для українців.

І ось саме в ділянці перекладу могли б себе повністю віднайти письменники на еміґрації. Тут віднайшли б вони не лише повний зв'язок із великими літературами світу, але віднайшли б теж посередньо зв'язок із літературним життям у нашій рідній країні, де така важлива проблема зв'язків із світовою літературою, і де нема об'єктивних можливостей цю проблему розв'язати. Мені видається, що саме в нас на еміґрації повинна постати секція перекладів, повинна діяти комісія для зв'язків із літературами різних народів, повинні існувати товариства культурних зв'язків із народом-господарем у всіх країнах поселення української еміґрації. Діяльність еміґраційних літературних діячів у тій ділянці принесла б, може, більші користі українській літературі й українській культурі, ніж оригінальна творчість наших письменників на еміґрації, та й між іншим, вона цієї оригінальної творчости не виключає, а навпаки може її стимулювати й підносити. На мою думку таке тіло, яке координувало б справи зв'язків української літератури з літературами інших народів, яке плянувало б працю в секторі перекладництва, повинен покликати до життя наш з'їзд і так відгукнутись позитивним відрухом на турботи й проблеми українських письменників в Україні, так знаходити спільну мову — не безпосередню, але спільну мову щодо історичних літературних і культурних завдань нашого народу.

Безперечно, український письменник на еміґрації відчуває ту саму загрозу для духового зв'язку, яка турбує й англійського поета Ґрейвса. До речі, Ґрейвс теж еміґрант, але добровільний еміґрант, який живе на Майорці. Та для нього не замкнений доступ до читача в Англії, він має теж читача в чужих країнах, навіть у країнах комуністичного світу. Не те становище українського письменника на еміґрації, для якого український читач в Україні недоступний і який фактично має доступ лиш до невеличкої горстки тих еміґрантів, які ще читають українську книжку. Правда, український письменник все ще не професіоналіст, який свою літературну працю вважає засобом для заробітку, але той непоправний ідеаліст, який творить із спонук патріотичних, моральних, чи загально із спонук чисто ідейних. Тому теж і проблема зв'язків, така важлива тепер і загрожена у світі проблема зв'язків літературних діячів з читачами, для наших письменників у сфері ідеальній і конкретизація цього питання нашим з'їздом принесе нашим, письменникам на еміґрації, не лише моральне вдоволення, що вони зможуть включитися в ту ділянку праці, яка рівнобіжно йде в Україні і на еміґрації, доповнює себе і дає почуття відбитим від рідного середовища еміґраційним письменникам важливости їхньої праці для свого народу, але теж — я вірю — з часом принесе теж і менші, чи більші прибутки.

Остап Тарнавський

Вчасно відновіть передплату — нагадувати нема комуй нема коли.

Не дайте, врешті, журналу сусідові — хай передплатить сам.

О. ГРИЩЕНКО В НЬЮ-ЙОРКУ

В днях 16-30 листопада відбулася в Нью-Йорку, в залях Українського Інституту Америки, виставка творів мистця Олекси Грищенка. Виставка, влаштована Об'єднанням Мистців-Українців в Америці збігалася з 75-літтям мистця і стала ювілейною. Пройшла вона з повним успіхом: ще за три дні до кінця виставки розійшлися всі 800 каталогів і **всі твори були розкуплені.** На неї живо і безпосередньо реаґував глядач, захоплений повним життя і кольористичної свіжости малярством, у якому відбивалася сильна й бурхлива вдача українського мистця. Одночасно з виставкою появилася й кига споминів нашого мистця про його молоді роки на Черніґівщині п. н. "Україна моїх блакитних днів" (в-во "Дніпрова Хвиля" в Мюнхені). Критики ставлять цю книжку побіч "Зачарованої Десни" Ол. Довженка. Ще давніше ця книжка появилася в Парижі французькою мовою і була прихильно прийнята французькою критикою.

О. Грищенко.

Подаємо тут характеристику Грищенкового малярства, що її написав нині вже покійний Поль Фіренс, шеф-консерватор Королівських музеїв у Брюсселі в Бельгії. Вона була поміщена в монографії Грищенка, виданій французькою й англійською мовами в Парижі, в 1948 р., звідки спеціяльно для "Нових Днів" переклав її С. Гординський.

ОЛЕКСА ГРИЩЕНКО

Поль Фіренс

Треба чути Грищенка, як він говорить про малярство, як він категорично висловлюється про те, що ним є, а що не є. Тільки тоді можна цілком зрозуміти, як дуже мистець може бути залюблений у гарній фарбі, гарному ремеслі. Найбільша похвала, що її цей ентузіяст може дати якомусь образові — і що ми її дамо і його творам — це прості слова: "Оце мені малярство!".

О. Грищенко. Туркеня в чадрі. Царгород, 1920 р. (Малюнок з кубістичного періоду).

Але сказати тільки це, буде ще не все.

На початку є інстинкт, темперамент, яких ніщо не заступить. Було б дуже неповною і фальшивою думкою уважати, що талант Грищенка є тільки високообдарований, що він найбільш розмашний кольорист і що він малює так "як птиця співає", без великої надуми.

Тут є не тільки малярство, але й культура.

З українського і козацького роду, Олекса Грищенко, без сумніву, має у своїй крові пристрасть до пригод, але теж і смак до знання. Він пройшов строгі університетські студії в Києві, Петербурзі і Москві. Підчас революції він став професором Мистецьких майстерень у Москві і членом Музейної комісії.*) Але його поклик до малярства казав йому покинути все. Одного гарного ранку, в 1919 р. постановивши покинути все, він замкнув свою робітню і написав на дверях крейдою "Зброї тут нема — прошу пошанувати" і поїхав, одягнутий тільки в дощовик. Через Севастопіль він добився, врешті, до Царгороду.

"Два роки в Царгороді" — такий заголовок твору, виданого в 1930 році, в якому Грищенко розповідає про побут у цьому місті, яке не заощадило йому нічого, ні терпінь, ні радости, ні оп'яніння красою.

---

*) Під наглядом Грищенка зреставровано славетню ікону Вишгородської Богоматері, яка в росіян відома як "Володимирська".

Це були два роки нужди і впертої праці, які і зробили з Грищенка мистця і людину, яку ми подивляємо.

Після Царгороду прийшов Париж.

Французьке мистецтво, архитвори якого він знав з московських колекцій Щукіна і Морозова, були для нього непереможною притягальною силою, одночасно з візантійськими іконами.

Париж — це свобода. Успіх прийшов негайно. Два "чародії" модерного малярства, Зборовський і Поль Ґійом, зацікавилися молодим українцем, влаштували першу виставку його творів і продали сімнадцять його творів славетному американському

О. Грищенко. Вітрильники біля Рошель. Олія.

колекціонерові Барнесові.**) Грищенко швидко зайняв видне місце в тому, що зветься "Паризька школа".

Але, замість учащати на кав'ярняні тераси Монпарнасу, і займатися естетикою чи якоюсь системою, Грищенко шукав оновлення і поширення своєї малярської візії в подорожі, в зміні клімату і світла.

Він об'їхав усю Европу, відвідав Кріт, Португалію, Корсику, Бельгію, Бретанію, Англію, Еспанію, Болеарські острови, Швецію. З кожної з таких виправ він привозив щирі, величні твори, що є малярством у повному розумінні цього слова, а водночас і справжньою поезією.

Він осів на півдні Франції, в Кань, де жив Ренуар. До своїх ліричних краєвидів, усе сильніше будованих, він додав мертві природи з морськими раковинами і ґранатами, повні вібруючого кольору і витонченого відчуття.

Це відчуття — висловлене незвичайно оригінальними способами — було вже цінністю його акварель з Царгороду. Воно збагатилося і витоншало. Воно відчутне скрізь у його вібруючих мазках, у потужних гармоніях його найновіших творів. Вже відмічено, що деякі з малюнків Грищенка в Салоні Тюїльрі ривалізували блиском з творами Матіса.

Колись циганка виворожила йому, що він одружиться з француженкою і стане славний на всю Европу. Ця ворожба сповнилася.

**)На виставці в Нью-Йорку Фундація Барнеса закупила до своєї колекції ще 4 твори Грищенка. Ця фундація має сотні творів Сезана, Ренуара і Матіса, вартість яких оцінюють сьогодні на кількадесят мільйонів долярів.

ВИСТАВКИ ТВОРІВ О. ГРИЩЕНКА

Москва, 1919. Атени, 1921. Париж, ґал. Поволоцького, 1922. Атени, Музей Візантійського Мистецтва, 1923. Париж, ґал. Домінік, 1923; Персьє, 1924; Бінґ, 1926; Катя Ґранофф, 1926; Ван Леер, 1927; Дрюе, 1929, 1930, 1933. Мадрід, 1934. Барсельона, Саля Парес, 1935. Стокгольм, 1937. Ґетеборґ, 1937.

О. Гришенко. З циклу "Грецькі танці" 90 р., виставлені 1923 р. в Музеї Візантійського Мистецтва в Атенах. Сьогодні всі 36 малюнків у колекції інж. Є Сумика, США.

Петро КАРПЕНКО-КРИНИЦЯ

СЕРЦЕ ОРЛИЦІ ВІТРУ

(З мехіканських баляд)

"Орлицею Вітру тебе нарекли,
Зростили, як вітер, прудку.
І ось не в оkіллі пошани й хвали,
Не в слави ясної вінку —
Стоїш ти у розпачі, мертва навіки,
Живі опустила безмовно повіки.

Який же віддатись поміг тобі дух
Обіймам чужинця, що грім
Баталії, "воду огненну", біду
І сльози приніс нам усім?"
"Прости, мій владико... Не духа це діло —
Осліплене серце моє завинило".

Ацтеки принишкли. Монарха рука
На черепі людськім лягла,
Підносила друга — стрілу. І тонка,
Як відзвук, тремтіла стріла.
І присуд гримить невмолінням закону
З високого, перлами вбраного, трону:

"Облесливе виріжте серце її,
Спаліте в огні без жалю,
А тіло холодне, мов тулуб змії,
Шакалам лишити велю,
Щоб Вітру Орлиці не снилися крила,
Заморського ворога щоб не любила!"

Загупали бубни. Завихривсь танок
Під сплески гарячих долонь.
І виснувавсь присмерк, як сизий димок, —
На кручі зметнувся вогонь,
На кручі, яку стереже безнадія:
Провалля внизу і гучня чортория.

Обагрені полум'ям шапки верхіть
Підносить накручна земля.
З душею розділене, серце горить,
Караючись, душу вмоля
Призвати заморця — смертельне палання
Страшної любови посвідчить розстання.

І в форті міжгірним Родригес Хуан
Відчув неспокою тягар.
В'явивсь йому прірвою край індіян,
Де зорі цвітуть, мов янтар,
І дише спекотою день. І пречулі
Не коряться люди розтлінню та кулі.

Він хоче неспокій згасити вином
І келех бере, і на нім
Узориться полум'я злотом-сріблом,
Палаючим серцем живим.
Хуан вибігає під небо зористе
І заграви бачить крило багрянисте.

На ноги підводить він воїв своїх.
"Дивіться, вогонь індіян!
Оточимо зправа і зліва... І їх...
Підпишемо кров'ю свій плян."
Просурмлена в форті нічному тривога...
По тропах осідлана мчиться залога.

Конкісти паливоди хащі пройшли —
Пітьма і рівнина кругом.
До полум'я — віддаль дзвінкої стріли,
І можна летіть напролом.
Кіннота грімоче і зліва і зправа...
І зойка луна у безодні кривава.

Загупали бубни. Завихривсь танок
Під сплески гарячих долонь.
Та в'ється химерний, мов доля, димок,
Потріскує сумно вогонь
На кручі, яку стереже безнадія:
Провалля внизу і розшал чортория.

Львів (АНУМ), 1937. Лімож, 1943 і 1944. Париж, ґал. Парвіє, 1945; Дель Елізе, 1947. Казаблянка, 1947. Фез, 1947. Париж, ґал. Андре Вейль, 1950; Бернгейм Жен, 1957.

МУЗЕЇ І ВАЖЛИВІШІ ЗБІРКИ ТВОРІВ О. ГРИЩЕНКА

Музей де Же де Пом, Париж. Фундація Бернеса, Філядельфія. Томас Вітмор, Бостон. Дж. Керріґен, Нью-Йорк. Королівський Музей, Копенгаґа. Музей Модерного Мистецтва, Ґанд. Національний Музей, Львів. Колекція Амос, Париж. Королівський Музей, Брюссель. Музей Модерного Мистецтва, Монако. Музей Модерного Мистецтва, Ґрейнобль. Ґалерія Третякова, Москва. Музей, Лімож. Музей, Страсбурґ. Музей у Балтіморі. Музей у Монтреалі. Музей Модерного Мистецтва, Париж. Збірка В. Семчишина (180 речей), Осло. Зб. Є. Довганя (27 творів), Монтреаль. Зб. Євгена Сумика (75 творів), Непчун Ситі, Н. Дж.

РЕЦЕНЗІЇ

ДМИТРО ЧУБ. В ЛІСАХ ПІД ВЯЗЬМОЮ

В-во "Дніпрова хвиля". Мюнхен, 1958 р.

Не можна сказати, щоб у нас було багато спогадів з останньої світової війни, особливо про фронтові події. Тим то про настрої мобілізованих до Червоної армії наших людей у нас тільки загальні уявлення — що, мовляв, ніхто не хотів воювати, що мільйони добровільно йшли в полон тощо. Але цих загальних уявлень не досить, щоб зрозуміти справжні й трагічні переживання гнаних на смерть за ворожу владу людей. Тож дуже добре, що наш відомий діяч і письменник Дм. Чуб такі свої переживання записав і видав у такій приступній для кожного українського читача формі — у формі "репортажу-спогадів", як він визначив свій жанр у підзаголовку. Відомо бо, що спогади часто читаються з більшою цікавістю, як недолугі белетристичні твори, коли читач не знає, що в ньому вигадка, а що правда. Правдивість спогадів Дм. Чуба, відомого якраз своєю щирістю, не підлягає жадному сумніву. Події під Вязьмою — це ті події, що відбувалися на початку більшовицько-німецької війни в тому "ґузирі", що його створили німці своїми "кліщами", розрахованими на охоплення Москви. Описуючи свої пригоди з усіма деталями, Дм. Чуб показав страшну картину паніки мільйонів людей, жахливий безлад відступу, безпорадність командирів, ну і оту відсутність бажання воювати у переважної більшости "радянських громадян", що хотіли будь-якою ціною позбутись цього "громадянства". "Було видно, що майже всім воювати ніяк не хотілось, — свідчить для історії наш автор.

— Кожен мріяв про щасливий полон" (ст. 23). А ось як він показує моральну атмосферу Червоної армії: "І в душі пронидається невимовний сум. Як огидла ця черствість, неправда, підлість, брутальність, брудна лайка, без якої не обходиться майже ні один командир!" (ст. 58).

Але ще гіршим виявився новий ворог — німці, що до них автор таки потрапив під час цього панічного відступу в полон. Про це оповідає автор у розділах "В німецькому полоні" та "В таборі полонених". Німці з полоненими поводились з цинічною жорстокістю, виморювали голодом, стріляли безоглядно кожного, хто вибивався з сил, стріляли й тих жінок, що хотіли допомагати своїм землякам харчами. І настрої в людей змінялись на діяметрально-протилежні. Ось цікавий деталь, що свідчить про те, як німці "гасили" надії в українців.

"До Крічева приходимо 16 жовтня, надвечір. Частину колони заводять на подвір'я якоїсь школи. Потім з'являється командир і пропонує всім українцям відокремитись. Майже третина людей відходить набік з радісною усмішкою, з надією в очах. Ще донедавна чужі й мовчазні люди, ми починаємо розмовляти рідною мовою, розпитувати, хто звідки, признаватися до однієї спільноти. Але наша радість була короткою. Скоро всіх змішують докупи і приводять на подвір'я цементного заводу" (ст. 85).

Щирість і теплота автора проглядає з кожної сторінки книжки, текст лірично забарвлений його настроями, подекуди вкраплено в текст його поезії. Часто він дає й яскраві картини природи, початку осени "в лісах під В'язьмою".

Щаслива випадковість допомогла авторові вирватись з табору полонених, і він пішки перейшов через Білорусь та добився до рідного міста — Харкова.

Текст з мовного боку майже бездоганний. Пишу, "майже", бо хочу відзначити хибу, властиву не тільки цьому текстові а й текстам інших наших авторів. Маю на увазі російську мову в діялозі, в мові росіян, що її як правило автор передає фонетично українськими літерами. Це хибний метод — зберігати мову чужинців у наших текстах. Чи то будуть росіяни, чи поляки, чи німці — усі вони повинні говорити в українських творах по-українському, досить залишати тільки окремі характерні вислови. Коли треба, можна зазначати, що він говорить в дійсності не по-українському, а дослівно його мову треба давати в українському перекладі. У своїй історії нової української мови я простежив, як наші письменники потроху цієї хиби позбувались, і сучасним українським письменникам цей висновок з історії треба взяти на увагу.

Але поза цим книжка Дм. Чуба вартісна й цікава.

В. ЧАПЛЕНКО

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Вш. п. Юрій Косач, Нью-Йорк. Вибачайте, але другого Вашого листа не видрукую, хоч Ви й пишете в додатку до нього: "Сприймайте неприємні речі як "дружній шарж" і майте більший "sens of humor".

Не вважайте це нескромністю, але я інколи припускаю, що відчуття гумору в мене вряди-годи трапляється... Не друкую Вашого листа з іншої причини: Ви жодного з моїх закидів Вам як письменникові (післяслово до Вашого листа в ч. 107) не спростовуєте, а навпаки — цілком не бажаючи і навіть не помічаючи того, — підтверджуєте. Ну, а я ж Вас на допомогу у "війні" з Вами не запрошував — я певен, що справлюсь з Вами сам!

Якби вже я й погодився "товкти воду в ступі", то шкода ж читачів — треба ж щось свіже давати. А крім того, мусів би Вам знову відповідати, а на те нема в мене ні часу, ні бажання.

Ви винятково наївний. На Вас навіть гніватись неможливо. Запевняєте, що Хвильовий теж мав почуття меншевартости, "подражав", що він був теж "у лабетах пільняковщини і Серапіонових братів" і ніби й сам до того признавався. Раджу Вам перечитати памфлет М. Хвильового "Московські задріпанки". Він друкований у "Нових Днях" кілька років тому, підіть у Нью-Йоркську бібліотеку, знайдіть те число і переконаєтесь, що Ви говорите те, чого не розумієте, і що Хвильового Ви зовсім не знаєте. Хвильовий, щоправда, не міг тоді написати памфлету "Нью-Йоркські задріпанки", бо він же не знав про деяких геніяльних Мамурр на давтавнському Олімпі...

Дипломів Ваших мені не висилайте — я вірю на слово, що Ви винятковий літературознавець. До тих письменників і критиків, які "позитивно оцінювали" Вашу творчість, ще треба було додати М. Костомарова, П. Куліша, Квітку-Основ'яненка, П. Гулака-Артемовського, А. Метлинського і ще пару десятків інших, а тоді викреслити одного-двох (щоб було імовірніше!), як Ви викреслили в своєму рукописі Олену Пчілку, яка — я не маю жодного сумніву! — була написала цілу наукову розвідку про Вашу творчість, а Ви лише із скромности (родичка ж!) її викреслили з того реєстру.

Ви хочете переконати читачів, що Ви геніяльний поет. Пишете: "Про мою, недавно видану збірку поезій "Кубок Ганімеда", я дозволю собі навести кілька голосів..."

І наводите:

"Український письменник Б. ..."гострий модерн над скринями коштовного західнього духа... Однорівня тому, що здійснили Паунд і Елліот..."

Скажіть тому "письменникові Б.", що він не має уяви, що таке дух, бо в скриню можна спакувати одяг, або — це було б дуже доцільно! — Ваші поезії. Але дух складати в скриню... О, Господи, такого ще світ не бачив! Ні, голубе, щось загальна, а особливо мовно-стилістична культура того "письменника Б." скидається на геніяльну культуру... Юрія Косача.

Далі Ви цитуєте:

Д-р З. Ю. критик і спеціяліст слав. літератур (Правопис оригіналу, як і у всіх цитатах. П. В.) **..."не доводилось читати таких вишуканих віршів. Українська мова — прекрасна. Після Ваших віршів інші слав'янські мови (особливо російська) видаються прісні..."**

Ну, пане Косач, Ви таки абсолютно втратили "sens of humor!"

Далі:

Д-р Е. П.: "...сильне враження... динамічність вслову і дії... величезний вилім у нашій провінційщині..."

Вилім, звичайно, є, але в чому?.. Чи не в якійсь мудрій головці?

І ще одна цитата:

"Письменник М.: Збірка неймовірно хвилююча. Вона є дуже своєчасна а одночасно понад часом. Деякі вірші я перечитую, смакуючи кожне слово,

багатство і краса української мови показані тут з рідкою силою...”

Німецька синтакса в будові речення (“вона Є дуже...”) в цій цитаті знову зраджує мовну культуру відомого геніяльного драматурга, романіста, новеліста, памфлетиста і... — Ох! Ох! Ох! — поета, прізвище якого починається літерою “К”. **“Рідка сила”** (Чому не густа, чи бодай згущена?) також...

Перекажіть йому, що Волиняк прилюдно висловився, що той “письменник М.” визнається в поезії і в українській мові так, як осел в оперовій музиці. І ще й додав: не вміє граматично скласти найпростішого речення, а живосилом преться на літературний Олімп... І хай він того богопротивного Волиняка подає до суду і на суді спробує довестти, що він грамотна людина!

Соромтеся, пане Косач! І шануйте моїх читачів. Невже Ви думаєте, що я можу заняти 3-4 сторінки “Нових Днів” на отакі похвали Вашій Високодостойній Геніяльности, які я цитував вище? Соромтеся ще раз, пане Косач!

Ні, чимсь поганим пахне в “Данському королівстві”! І тому я на Вас таки справді не смію гніватись. Тому й кажу: До нескорого побачення, пане Косач! Бажаю успіхів у вивченні української мови та літератури й історії, а також знайти національний та мистецько-ідеологічний ґрунт і раз назавжди позбавитись почуття національної меншевартости.

У Ваші успіхи я вірю — Ви людина безперечно здібна. Треба тільки “організувати” свою енергію і навчитись відповідати за кожне своє слово і вчинок.

З пошаною

Петро Волиняк

М. С-о, Торонто. Не бійтесь — я не кваплюсь друкувати листів читачів, особливо, як вони того не бажають. Але й не кидайте камінчиками із-за плоту: як когось обвинувачуєте, то вмійте зробити це з повною відповідальністю — прилюдно. Щодо мене, то не бійтесь: я не з тих, що зараз біжать позивати до суду.

Так, я тепер очолюю СУЖЕРО (Союз Українців Жертв Російського Комуністичного Режиму), але це організація безпартійна. Ми можемо прийняти в члени не тільки Вас, а й навіть пп. Степана Бандеру та Ярослава Стецька, бо за нашим статутом ми не матимемо права їм відмовити. Та й що ж тут нового? Я ж член СУЖЕРО з першого дня його існування! А що я тепер головою, то що — через рік виберуть другого голову. У нас же не вождівство, а демократія.

А що “члени СУЖЕРО підтримують “Нові Дні”, а Волиняк зате дає перевагу сужерівській тематиці”, як Ви пишете, то це вже смішно. Перевірте, для прикладу, список тих, що приєднали нових передплатників чи пожертвували на розбудову (друга сторінка обкладинки), то Ви там знайдете лише два члени СУЖЕРО, а решта — люди, які нікуди не належать, чи колишні мельниківці та бандерівці.

А що СУЖЕРО має в мене якусь “пільгу”, то краще мовчіть, бо розгніваюсь і покараю Вас за наклеп. Візьміть ч. 106 “Нових Днів” і подивіться: про річний з’їзд СУЖЕРО написано (стор. 30) кільканадцять рядочків (одна шістнадцята сторінки!), а про пресову конференцію з п. Я. Стецьком — більше, ніж на півсторінці (стор. 32 і 3-тя обкладинки того ж числа).

Повірте, що зпоміж членів УНО, не зважаючи на “любов” до мене “Нового Шляху”, є більше передплатників “Нових Днів”, ніж зпоміж членів СУЖЕРО; а бандерівці більше передплачують “Нові Дні”, ніж уердепівці. Може вони й мають рацію (ті й ті!), бо я ж про бандерівців таки більше пишу. Перегляньте річники, перерахуйте рядки і переконаєтесь, що кажу правду

Я вже давно задумуюсь над питанням, чи не змінити мені “політичну орієнтацію”, щоб ще й уердепівців навчити “Нові Дні” читати і... поважати.

Готуйте, голубе, — на всяк випадок, — листа з протилежним змістом! **П. Вол.**

ГОЛОВНА УПРАВА СУЖЕРО (СОЮЗ УКРАЇНЦІВ ЖЕРТВ РОСІЙСЬКОГО КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ)

бажає:

радісного Різдва Христового і успіхів у Новому Році Українському Державному Центрові, зокрема Президентові УНР в екзилі д-рові С. Витвицькому, голові УНРади Іванові Багряному, та голові Виконного Органу Миколі Лівицькому;

Проводам українських церков, зокрема Високопреосвященнішому Владиці Іларіонові — Митрополитові Вінніпеґу і всієї Канади, Високопреосвященнішому Владиці Михаїлові, Архиепископові Торонта і Східньої Канади;

Президії Координаційної Ради Революційно-Демократичного Руху на Американському континенті на чолі з Миколою Степаненком;

Головним Управам Добрусу та ОДУМ-у в США, Німеччині, Англії, Арґентині та Австралії;

Усім членам добрусівсько-сужерівського руху та всім одумівцям, і всім українцям на еміґрації і в поневоленій Україні сущим!

ХРИСТОС РОДИВСЯ!

СЛАВМО ЙОГО!

Головна Управа СУЖЕРО, Торонто, Канада.

ЛЮДИ, ЧАСИ і МОВА

(Закінчення із стор. 14-ої)

Уважний читач, напевно, помітив, що в цій статті я обминув морфологічні й правописні проблеми, навколо яких раз-у-раз спалахують дискусії (зокрема в справі правопису чужих слів, де в нас панує цілковитий хаос). Усі ці проблеми можуть бути остаточно вирішені лише авторитетними академічними й урядовими чинниками.

Проте в морфологічній проблематиці ми можемо зробити дещо й у наших еміґрантських умовах. Можемо підготувати ґрунт для майбутньої праці тим, що продумаємо проблеми граматичних дублетів (рівнобіжних форм) та деяких архаїчних форм.

У нашій граматиці в наслідок її ще незакінченої нормалізації є немало спірних питань. Деякі пуристи, наприклад, гостро протестують проти орудного відмінку дійової особи — конструкції,

широко вживаної в усіх культурних мовах. Надмірний пуризм може привести до спростачення мови. В усіх спірних питаннях має вирішувати досконале знання першооснов мови, органічне відчуття, логіка та добрий смак, а також поради авторитетних знавців мови.

Найактуальніша в цей час проблема нашої мови — це проблема її лексики. Сільське минуле нашої мови з пануванням у ній переважно конкретних та емоційно забарвлених словообразів привело до певної нерозвинености в ній аналітичних засобів виразу. Виявляється це у відносній бідності словника на загальні, абстократні, невтралні слова-поняття.

Наші перекладачі знають це якнайкраще. Як часто їм доводиться вдаватися до опису там, де в інших мовах уже існують слова-терміни з багатою синонімікою для різних нюансів. Звідси випливає висновок: наша мова конче потребує ще багатьох неологізмів для абстракратних понять, отже опрацювання різноманітних засобів словотвору.

Марна справа — сподіватися на те, що в Україні провадиться якась серйозна праця в цьому напрямі. Словотворення там фактично не існує, — хіба що калькуються чи просто запроваджуються в український словник російські неологізми. "Боротьбі двох культур" в Україні служитть — безперечно, в інтересах російської мови й культури - своєрідний "пуризм", який намагається зафіксувати українську літературну мову в її сьогоднішньому провінціяльному стані — насамперед через боязнь того, що наша мова може відірватися від російської мови та піти якимсь своїм шляхом.

Отже найголовніші завдання нашої еміґрації лежать саме в галузі словництва, де ми можемо зробити багато. Прагнучи до лексичного багатства та фразеологічної гнучкости нашої літературної мови, ми мусимо широко й безбоязно творити неологізми, одночасно очищати нашу мову від лексичних і синтаксичних варваризмів, як російських, так і польських та німецьких, які напливли до нас із західноукраїнського газетного жарґону.

Був час, коли письменники й філологи, розвиваючи українську лексику, взорувалися чи то на російській, чи то польській мові. Це має бути вже перейденим етапом. Нині ми повинні прагнути до того, щоб наша мова була багатша за ці мови. Уже не вони мають бути для нас зразком, а значно виробленіші від російської інші мови, скажім, англійська мова, лексично найбагатша в світі та найліпше пристосована до потреб ростучої культури.

Мусимо наполегливо продовжувати працю наших попередників у справі оформлення стилів інтелектуальної прози, опрацьовувати наукову й публіцистичну мову з наставленням на діловий і стислий вислів. У галузі художньої мови мусимо виробити гнучку, елеґантну й експресивну розмовну фразеологію.

Чи треба підкреслювати, що серйозна праця в справі розвитку нашої мови не може мати нічого спільного з "мовотворчістю" проф. В. Державина, який для своїх "перекладів" вигадує спеціяльне потворне "язичіє", де круто замішано не тільки церковнослов'янізми, архаїзми, діялектизми, сучасні галичанізми (переважно полонізми), "новотвори" самого автора, а навіть і таке потворне твориво ранніх "українізаторів", як "позаяк".

Приблизно те саме стосується й до "незручночитабельної" мови, на яку перелицював Шекспірові сонети І. Костецький, автор такої курйозної словопотвори, як "вифайнений".

У газетно-публіцистичній мові нашим актуальним завданням є боротьба за ясні й ощадні синтаксичні конструкції, проти нинішнього важкого псевдокнижного стилю, який робить мову наших газет незґрабною й тяжкою для читання.

У нас мало перекладають із чужих мов, а шкода, бо переклад — це найліпший спосіб об'єктивно оцінити свою мову та довідатися про те, якої саме лексики й фразеології їй бракує.

Але насамперед ми повинні створити таку громадську атмосферу, яка б унеможливила появу на світ неписьменних книг та періодичних видань; у редакціях та видавництвах мають бути компетентні редактори мови.

Любовно й інтеліґентно розвиваючи свою мову, ми зробимо справді історичну послугу нашій культурі — послугу, яка допоможе їй колись швидко надолужити прогаяний за більшовицького панування час. Не може бути жодного сумніву в тому, що наш народ у визволеній колись Україні радісно і вдячно сприйме наш лексичний набуток.

В. Сварог

СПИСОК

авторів, твори яких були видрукувані в "Нових Днях" у 1958 році. Число після прізвища вказує число журналу, у якому видрукуваний твір згаданого автора.

1. Антоненко-Давидович Б. Україна, — 106.
2. Бакало Ів., Німеччина, — 100.
3. Баррет-Бравнінґ Є., — 104.
4. Битинський М., Канада, — 97.
5. Боднарчук Ів., Канада, — 104.
6. Бойко І., Україна, — 107.
7. Васильківський С. І., — 106.
8. Волиняк П., Канада, — 97, 98, 99, 100, 101, 102-3, 104.
9. Ворскло В., Канада, — 106.
10. Галан А., США, — 97, 99, 105.
11. Гаран Є., Австралія, — 102-3.
12. Генри О., — 100.
13. Гірник М., Україна, 97, 101.
14. Глущенко М., Україна, — 102-3.
15. Говдя П., Україна, — 96.
16. Головко Ю., Канада, — 97.
17. Гончар О., Україна, — 101.
18. Горліс-Горський Ю., — 105.
19. Губарев О., Україна, — 99.
20. Губаржевський І., Англія, — 97.
21. Далека Л., Австралія, — 107.
22. Дальній М., Канада, — 98.
23. Діма, США, — 106, 107.
24. Довженко Ол., — 96, 97, 98.
25. Дорошко П., Україна, — 97, 104.
26. Дубров Д., Україна, — 98.
27. Евентуальний І., США, — 104.
28. Жолдак П., Україна, — 96.
29. Заєць Г., Україна, — 100.
30. Зеленко К., Англія, — 100.
31. Іваненко Д., Україна, — 107.
32. Іларіон, митроп., Канада, — 104.
33. Ірпінський В., США, — 101, 106.
34. Карпенко-Криниця П., США, — 101.
35. Качуровський І., Аргентина, — 96, 104.
36. Кацнельсон А., Україна, — 101.
37. Керменський В., США, — 104.
38. Килимник С., Канада, — 99.
39. Клименко М., Україна, — 96.
40. Коваленко Л., США, — 96, 102-3.
41. Коломиєць В., Україна, — 101.
42. Коломиєць Тамара, Україна, — 99.
43. Косач Ю., США, — 107.
44. Костенко Л., Україна, — 102-3.
45. Кривда Г., Україна, — 96.
46. Кричевська Є., Венесуеля, 105.
47. Кузьменко Н., Канада, — 107.
48. Личаківський Р., Канада, — 100.
49. Ломачка С., Канада, — 98.
50. Лубська О., США, — 106.
51. Лучко В., Україна, 96.
52. Малишко А., Україна, — 96, 99, 101.
53. Масенко Т., Україна, — 96, 105.
54. Милославський В., Україна, — 104.
55. Міллер М., Німеччина, — 102-3.
56. Мілош Ч., — 104.
57. Нагнибіда М., Україна, — 97.
58. Нарубіна Є., Україна, — 107.
59. Нелин І., Канада, — 96.
60. Неприцький-Грановський О., США, 98.
61. Нехода І., Україна, — 105.
62. Орест М., Німеччина, — 104.
63. Острукова Я., США, — 96.
64. Парамонов С., Австралія, — 102-3.
65. Первомайський Л., Україна, — 101, 106.
66. Петрушевська Л., Австралія, — 104.
67. Пищик Д., США, — 107.
68. Приходько П., Україна, — 105.
69. Процюк С., США, — 100.
70. Прус П., Канада, — 97.
71. Ревуцький В., Канада, — 98, 99, 106.
72. Риндик С., США, — 101, 104, 106.
73. Ріпецький Н., Канада, — 101.
74. Розгін І., США, — 96, 99.
75. Сварог В., США, — 96, 98, 100, 102-3, 104, 105, 106, 107.
76. Ситник М., США, — 107.
77. Славутич Яр, США, — 99, 104.
78. Смілянський Л., Україна, — 100.
79. Соловей Д., США, — 97, 98, 107.
80. Сосюра В., Україна, — 96, 97, 105.
81. Стеблець В., США, — 96, 98, 100.
82. Стельмах М., Україна, — 105.

МАЄМО ТАКІ ДИТЯЧІ ВИДАННЯ:

Тарас Шевченко — ВІРШІ, стор. 44, формат: 10 x 7, 42 ілюстрації і портрет Т. Шевченка роботи Слищенка. Кольоровий друк, обкладинка двокольорова, гарний папір. **Ціна — $0.90.**

РАЙДУГА — збірочка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, 26 ілюстрацій, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в 2-х кольорах. **Ціна — $0.35.**

М. Трублаїні — ПРО ДІВЧИНКУ НАТАЛОЧКУ І СРІБЛЯСТУ РИБКУ, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, великі на всю сторінку ілюстрації, обкладинка в 2-ох кольорах. **Ціна — $0.40.**

"СОНЕЧКО Й ХМАРИНКА" — збірка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат — 10 x 7 цалів, 33 ілюстрації, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в двох кольорах. **Ціна — $0.35.**

"РУКАВИЧКА", стор. 16, формат 10 x 7 цалів, великі й гарні ілюстрації, кольоровий друк. **Ціна — $0.40.**

Замовляти в "Нових Днях".

Приймається передплата на дитячий місячний журнал

СОНЯШНИК

Журнал має 20 сторінок друку, багато ілюстрацій, друкується на гарному папері, кольоровий друк.

Передплата на рік:
Канада — 3.00 дол., США — 3,50 дол.,
Австралія й Англія — 20 шіл.
Ціна окремого числа — 30 центів, в Англії й Австралії — 2 шіл.

Замовлення і все листування слати на адресу "Нових Днів".

СПИСОК

авторів, твори яких були видрукувані в "Нових Днях" у 1958 році.

(Продовження)

83. Степ П., Канада, — 100, 105.
84. Тарнавський О., США, — 100.
85. Теплицький К., Україна, — 102-3.
86. Ткаченко В., Україна, — 96, 97, 101, 105.
87. Туркало К., США, — 100.
88. Федоренко Ф., США, — 99.
89. Хижняк А., Україна, — 101.
90. Химич М., США, — 106.
91. Чапленко В., США, — 96, 98, 101, 102-3, 105, 106, 107.
92. Черінь Г., США, — 100, 105.
93. Чуб Д., Австралія, — 101.
94. Шевченко Тарас, — 97.
95. Щербак М., США, 96, 99.—
96. Ющенко О., Україна, — 104.

ОПРАВЛЕНІ РІЧНИКИ ЖУРНАЛІВ "НОВІ ДНІ"

Кожен річник окремо, гарна полотняна оправа із золотим тисненням, разом 432 сторінки друку.
Ціна за річник 5.00

"СОНЯШНИК"

Два річники в одній книжці (роки 1956-1957), 440 сторінок друку, у гарній полотняній оправі, золоте тиснення, ціна книжки 6.50

За один річник, 220 сторінок друку, гарна полотняна оправа, золоте тиснення, — ціна за книжку 4.50

Купіть для вашої дитини річник "Соняшника" — матимете найкращу дитячу книжку з різноманітним матеріялом, з багатьма ілюстраціями, чимало з яких виконані у двох кольорах, написана гарною мовою, сучасним правописом. Річник "Соняшника" позбавить клопоту — "Що дати почитати дитині?.."

Купимо чи заміняємо "Нові Дні" ч. 2 (березень, 1950 р.) і ч. 7 (серпень, 1950 р.). Потребуємо цих чисел для поповнення річників.

Адміністрація.

ВІД ВИДАВНИЦТВА

"ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ" Д. Кислиці, друк якої був затримався з вини друкарні, — вже вийшла і розсилається замовникам. Просимо вибачити за затримку.

"БУКВАР", замовлення на який останнім часом не були виконані, перевидається 5-им виданням і до десяти днів усі замовлення виконаємо.

Mr. M. BARAN, 108
3255 Normandy Ave.,
CHICAGO, 34 Ill., U.S.A.

CANADA

ОПОВІСТКА

до не-еміґрантів, що бажають залишитись у Канаді

МІНІСТЕРСТВО ГРОМАДЯНСТВА ТА ІМІҐРАЦІЇ ПРИЙМАТИМЕ ЗАЯВИ НА ПОСТІЙНЕ ПРОЖИВАННЯ ВІД НЕ-ІМІҐРАНТІВ, ЯКІ ПРИБУЛИ В КАНАДУ ПЕРЕД 23 СЕРПНЯ 1958 Р.

ТІ, ЩО ПРИБУЛИ В НАШУ КРАЇНУ ЯК НЕ-ІМІҐРАНТИ ПЕРЕД ВИЩЕ ЗГАДАНОЮ ДАТОЮ, І БАЖАЮТЬ ПОСЕЛИТИСЬ У КАНАДІ, ПОВИННІ ПОДАТИ ЗАЯВУ НА ПОСТІЙНЕ ПЕРЕБУВАННЯ („ЛЕНДІНҐ") У НАЙБЛИЖЧЕ ІМІҐРАЦІЙНЕ БЮРО. ЦЕ ТРЕБА ЗРОБИТИ ЯКНАЙСКОРШЕ, У КОЖНОМУ РАЗІ ПЕРЕД 1. БЕРЕЗНЯ 1959 Р.

КОЖНА ЗАЯВА РОЗГЛЯДАТИМЕТЬСЯ ДЛЯ СХВАЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО ПРИ ЧОМУ ВІЗЬМЕТЬСЯ ДО УВАГИ ІМІҐРАЦІЙНІ ВИМОГИ.

ПІСЛЯ 1. БЕРЕЗНЯ 1959 Р. ЗАЯВИ ВІД НЕ-ІМІҐРАНТІВ НА ПОСТІЙНЕ ПРОЖИВАННЯ В КАНАДІ ПОЛАГОДЖУВАТИМЕТЬСЯ СТИСЛО ЗА ІМІҐРАЦІЙНИМ АКТОМ ТА ПРИПИСАМИ.

Ellen L. Fairclough

Ellen Fairclough,
Minister of Citizenship and Immigration